

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

«Допустити до захисту»

зав. кафедри

д.е.н., професор Єфімова Г.В.

(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. зав. кафедрою)

_____ «__» _____ 2023 р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти магістр

на тему: Торговельно-економічні відносини України і Китаю

Виконав: студент VI курсу, групи 6451м

Спеціальності 051 Економіка

ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

Захаров О.В.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2023р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально науковий інститут (факультет) Факультет економіки моря
Кафедра економічної політики та безпеки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма Міжнародна економіка

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

_____ С.М. Марущак
«_____» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту _____ Захарову Олегу Вікторовичу
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: **Торговельно-економічні відносини України і Китаю**
Trade and economic relations between Ukraine and China

Керівник роботи к.е.н., доцент Майстренко О.М.

Затверджені наказом ректора № 1249-уч від «24» жовтня 2023 року

2. Термін подання роботи: 14 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані по роботі: навчальні та методичні матеріали, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, інформаційні матеріали Державної служби статистики України, статистичні дані Світового банку, Світової організації торгівлі, Міжнародного валютного фонду, National Bureau of Statistics of China, періодичні публікації.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів): Основи розвитку торговельно-економічних відносин України і Китаю; дослідження торговельно-економічних відносин України і Китаю; перспективи торговельно-економічних відносин України і Китаю в умовах війни

5. Перелік презентаційних матеріалів: Динаміка ВВП КНР, млрд. дол. США; ВВП КНР у світовому ВВП, 2022р., %; Темпи приросту ВВП КНР та США в 2011-2022рр., %; Динаміка Імпорту та експорту Китаю в Україну за 10 років стратегічного партнерства, млн. дол. США; Темпи приросту експорту та імпорту Китаю з України в 2021р., %; Експорт з Китаю до України в 2011р., %; Експорт з Китаю до України в 2021р., %; Імпорт Китаю з України в 2011р., %; Імпорт Китаю з України в 2021р., %; Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР 2019-2020рр.; Динаміка обсягів експорту і імпорту КНР в 2011-2023рр., млрд. дол. США; Регіональна структура експорту КНР в 2022р., %; Зниження експорту у 2022р. за основними товарними групами у відсотковому вираженні; Темпи зниження обсягів енергетичного імпорту у 2022р. за основними товарними групами; Структура експорту товарів з України у 2022р., % Динаміка імпорту товарів в Україну, 12 країн – основних партнерів в 2021-2022рр., млн дол. США; Темпи приросту експорту українських товарів до Китаю та імпорту китайських товарів в Україну, %; 10 основних груп товарів, експортованих з України до Китаю в 2022р, млн дол. США, %; 10 основних груп товарів, які купувала Україна в Китаю в 2022р, млн дол. США, %; Історичний вибір КНР; Основні інтереси КНР

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2023р.- 15.09.2023р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2023р.- 30.09.2023р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2023р.- 31.10.2023р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.10.2023р.- 15.10.2023р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	В термін практики	
6.	Розробка теоретичного розділу	16.10.2023р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	31.10.2023р.	
8.	Розробка проектного розділу	15.11.2023р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	24.11.2023р.	
10.	Редагування рукопису роботи магістранта та ознайомлення з ним наукового керівника	01.12.2023р.	
11.	Підготовка файлу опису	05.12.2023р.	
12.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	06.12.2023р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	07.12.2023р.	
14.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	14.12.2023р.	
15.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	15.12.2023р.- 20.12.2023р.	
16.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	16.12.2023р.- 18.12.2023р.	
17.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	18.12.2023р.	
18.	Захист роботи перед АК	21.12.2023р.	

Студент

Олег ЗАХАРОВ

ім'я та прізвище

підпис

Науковий керівник

Ольга МАЙСТРЕНКО

ім'я та прізвище

підпис

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ	7
1.1. Перспективи та виклики розвитку економіки КНР	7
1.2. Динаміка економічних відносин України і Китаю в довоєнний період	15
1.3. Правове регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ	27
2.1. Критична оцінка зовнішньоекономічного потенціалу Китаю	27
2.2. Кількісна оцінка зовнішньоекономічної діяльності України	33
2.3. Аналіз тенденцій розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та КНР на сучасному етапі	42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	49
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ В УМОВАХ ВІЙНИ	50
3.1. Аналіз впливу глобальних політичних трансформацій на стан світової економіки на прикладі Китаю	50
3.2. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період	57
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	63
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні світові глобалізаційні процеси призводять до поглиблення взаємозалежності держав. Зовнішньополітичні відносини країн характеризуються значним динамізмом і, як наслідок, активізацією двосторонніх міжнародних відносин. Геополітика Китайської Народної Республіки в XXI столітті переступила свої національні кордони і активною економічною діяльністю стала впливати на перерозподіл сфер впливу світових центрів сили (США, Європа) на свою користь, витісняючи їх з багатьох регіонів, де вони до недавнього часу домінували. У зв'язку з цим не тільки вченим, але і політичним елітам інших країн необхідно знати і враховувати в своїх зовнішньополітичних планах бачення КНР світової геополітичної архітекτονіки, місця своєї країни в ієрархії інтересів іншої держави світу.

Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, змінила картину світу, зумовила низку ризиків і загроз, спричинила турбулентні процеси в політичному, економічному, безпековому середовищах, наслідки яких нині важко спрогнозувати.

Сьогодні дружні обміни між Китаєм і Україною переживають серйозні випробування, тому дослідження перспективи їх подальшого розвитку є важливим питанням.

Різносторонні аспекти торговельно-економічної інтеграції досліджували: М. Алле, Б. Баласс, В.Геєць, А. Гончарук, Н. Грущинська, Г. Дугінець, Д. Лук'яненко, А. Мазаракі, Ю. Макогон, А. Маршаль, В. Репке, П. Стріттен, Я. Тінберген, І. Федун, Ю. Шишкова та ін. Проблематику торговельно-економічного співробітництва країн за умов економічної глобалізації вивчали: Л. Антонюк, О. Булатова, Л. Гальперіна, Н. Калюжна, О. Кіреєв, Р. Лоуренс, , Л.Побоченко, А. Поручник, Л. Саркісян, Я. Столярчук, А.Румянцев, М. Харт, Е. Хелпман, А.Філіпенко, Т. Циганкова та інші. Вивченню становлення та розвитку україно-китайських торговельно-економічних

відносин, визначенню пріоритетних напрямків співробітництва та можливостей його поглиблення в умовах швидко змінюваного світового економічного простору приділяють увагу такі вітчизняні та зарубіжні дослідники як Т. Власюк, С. Войтко, В. Голод, О. Дроботюк, О. Кіктенко, Т. Чернявська, А. 8 Шаповал, О. Яценко, Зе Тянь Ін Ван, Лі Їму, Лі Янь, Чжан Хенлун, Шеньюе Ся, Чжан Чженьчжень та інші. Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої економічної співпраці України і КНР в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження стану та перспектив економічного співробітництва України і Китаю в сучасних умовах.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких **завдань**:

- окреслити перспективи та виклики розвитку економіки КНР;
- дослідити динаміку економічних відносин України і Китаю в довоєнний період;
- систематизувати правове регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм;
- дати критичну оцінку зовнішньоекономічного потенціалу Китаю;
- оцінити зовнішньоекономічної діяльності України;
- проаналізувати тенденції розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та КНР на сучасному етапі;
- дослідити вплив глобальних політичних трансформацій на стан світової економіки на прикладі Китаю;
- окреслити проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період.

Об’єктом дослідження кваліфікаційної роботи є стан та перспективи розвитку торговельно-економічних відносин України і Китаю.

Предметом дослідження є стан та перспективи розвитку торговельно-економічних відносин України і Китаю в довоєнний та воєнний період

Методологічна основа дослідження ґрунтується на методах: порівняльних та експертних оцінок, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну базу дослідження складають навчальні, методичні матеріали, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, законодавчі та нормативно-правові акти, інформаційні матеріали Державної служби статистики України, Національного бюро статистики Китаю, Міністерства економіки України, Посольства Китаю в Україні, Посольства України в Китаї, міжнародних експертних та рейтингових агентств, звіти та публікації Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), Світового банку (СБ), Світової організації торгівлі (СОТ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ЮНКТАД та ін.), аналітичні огляди торговельної політики країн, дані мережі Internet, результати особистих спостережень автора.

Практичне значення отриманих результатів полягає в системі відомостей про динаміку та стан, закономірності, проблеми розвитку торговельно-економічних відносин України і Китаю в довоєнний і воєнний період, шляхи їх вирішення.

Апробація результатів дослідження. За результатами проведених досліджень опубліковано тези доповідей на Всеукраїнських наукових економічних читаннях: «Захаров Олег Тенденції зовнішньої торгівлі між Україною і Китаєм. *Актуальні вектори відновлювальної трансформації економіки України* : зб. матеріалів наукових економічних читань. Миколаїв : НУК, 2023. Том 1. 376 с. С. 271-273. 0,21 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи складає 69 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 64 сторінках. Робота містить 2 таблиці, 33 рисунки. Список використаних джерел налічує 60 найменувань на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ

1.1. Перспективи та виклики розвитку економіки КНР

Економіка Китаю є другою за розміром ВВП у світі після США. Вона має сильний вплив на розвиток глобальної економіки. В той час, коли в розвитку багатьох економік світу ми можемо спостерігати проблеми – занадто високі рівень інфляції, зовнішні боргові зобов'язання, процентні ставки, можна спостерігати збої в роботі банківської системи тощо, розвиток економіки КНР у 2023р. таких проблем не має, її економіка продовжує зростати – рис. 1.1. Саме економіка КНР може підштовхнути підйом світової економіки.

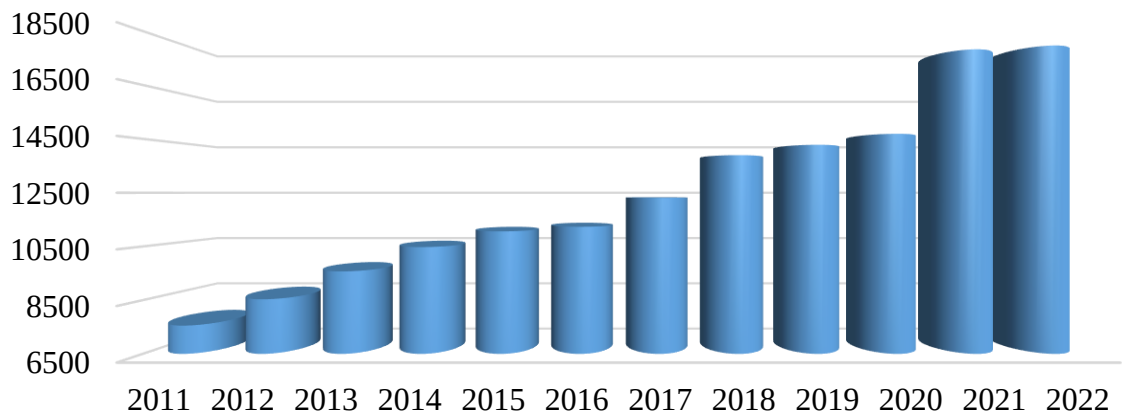

Рис. 1.1. Динаміка ВВП КНР, млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором [1]

Стати другою економікою світі і однією з найвпливовішою державою Китай зміг завдяки своїй ефективній зовнішній економічній політиці. Китай продовжував дотримуватися традиційного п'ятирічного режиму планування і при цьому йому вдалося здійснити швидкий прорив стосовно залучення іноземних інвестицій,

впроваджував у виробництво високі технології, швидкими темпами розвивав зовнішню торгівлю і завойовував зарубіжні торговельні майданчики.

Китаю вдалося налагодити виробництво найрізноманітніших товарів – техніка, електронні пристрої, одяг, продукти харчування, прикраси, музичні інструменти і т.д. В країні виробляють, наприклад, навіть українські вишиванки. Дуже швидко Китай став найбільшим кредитором для інших держав, в тому числі і для США. Якщо темпи зростання китайської економіки не зміняться, то за прогнозами експертів до 2030р. Китай зможе випередити економіку США. Зупинити прискорений розвиток Китаю можуть лише непередбачені ситуації, як наприклад пандемія коронавірусу [2].

Зростання економіки та його економічної експансії, що наразі торкнулася всього світу, логічно сприяли і до зростання амбіцій та можливостей у інших сферах – світовій політиці і безпеці. При поступовому послабленні економіки і економічного впливу Росії та США Китай перетворюється в окремий центр впливу на міжнародні відносини в XXI столітті і лідирувати в світовій політиці.

Чинний і незмінний з 2013р. керівник КНР Сі Цзіньпін дав старт так званій «третьої революції» в Китаї. До цього були революції Мао і Ден Сяопіна. Мета третьої хвилі китайської революції – створення нової епохи модернізації, яка забезпечить економіку ще більшою доданою вартістю і побудові «помірно заможного суспільства». За два терміни правління Сі Цзіньпіна в Китаї на першому місці затвердилася Комуністична партія, яка наразі домінує і в економіці; пройшла соціальна реформа в дусі китайського соціалізму; розпочалася масштабна антикорупційна кампанія; було побудовано потужний флот і повітряні сили. Китай має за мету стати супердержавою. При цьому більш авторитарною і закритою, обмежена можливість використовувати інтернет, правління Сі стало довічним [2].

Китай одночасно рухається до світового панування і закриває країну в своїй ідеології. Стати повністю закритою державою Китай не зможе, але його керівництво окреслило територію своїх першочергових інтересів і домінування – Індотихоокеанський регіон. Керівництво Китаю свідомо йде на розкол єдності країн-

членів АСЕАН.

Спочатку світ міг спостерігати традиційний для Китаю курс на поширення його економічного впливу в державах регіону. Використовуючи режим вільної торгівлі у світових океанах, на встановлення в регіоні якого тривалий час докладали чималих зусиль США, Китай дуже вдало досягнув переваги. Другим кроком до встановлення зовнішнього впливу стала першість КНР на Близькому Сході і серед країн Африки, третій етап – вплив на країни Європи.

Складними є відносини КНР з США. Починаючи з 2016р. відносини між країнами пройшли ескалацію напруги і перейшли в стан конфронтації. Китай перестав бути для США партнером, далі по черзі став економічним конкурентом, стратегічним суперником, навіть ворога [2].

Китай оголосив на період з 2017р. по 2025р. офіційну стратегію економічної модернізації та виробництва, яка відома під назвою «Made in China» («Вироблено в Китаї»). Мета стратегії – досягнення Китаєм лідерства у галузях економіки з високими технологіями. За приклад беззаперечних технологічних та комерційних перемог Китаю на глобальному ринку взято світового лідера по впровадженню високих технологій в телекомунікаційній сфері, що також лідирує у сфері 5G, – корпорацію Huawei.

Отже, наразі за основу практики поширення китайського впливу на світові економічні та опосередковано на політичні процеси стала концепція «Один пояс - один шлях» («One Belt One Road»), яку сам Сі Цзіньпін описав як «новий шовковий шлях». Ця геополітична стратегія по суті переслідує поширення китайського впливу не лише на Європу і Азію, але й на весь світ. В пріоритеті стратегії – проекти по енергетиці, інфраструктурі і транспорту. Фінанси проєктів – 1,4 трильйона дол. США. На думку експертів, так переслідуючи мету стосовно торговельно-економічної експансії, Китай намагається поширювати власну економічну модель розвитку.

Розглянемо які риси на сьогодні притаманні китайській економіці.

У 2022р. світовий ВВП вперше в історії перевищив 100 трлн дол. США. 57%

цієї суми припадає на розвинені країни, з них США – це 25% світової економіки, ЄС – 17%. З тих країн, що розвиваються, далеко випереджає всіх саме Китай – 18% світової економіки [4], (рис. 1.2.):

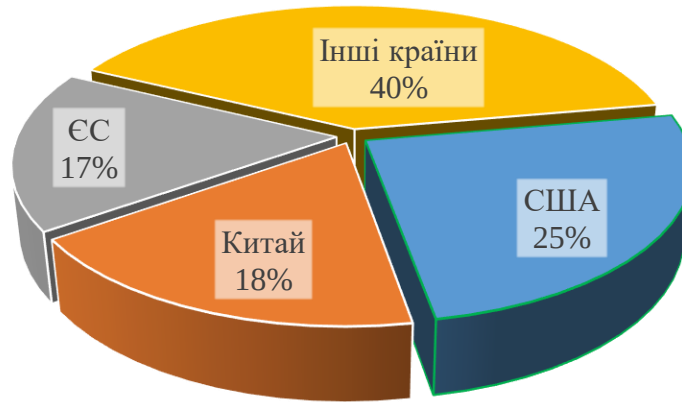

Рис. 1.2. ВВП КНР у світовому ВВП, 2022р., %

Джерело: побудовано автором [4]

За даними Державного статистичного управління КНР обсяг ВВП Китаю за 2022р. становив 121020,7 млрд. CNY (юанів), що близько 17,95 трлн дол. США. В порівнянні з 2021р., ВВП Китаю зріс на 3,0%[5]. Зокрема, витрати на кінцеве споживання сприяли зростанню ВВП на 1,0 в.п. за рік; загальний обсяг капіталовкладень – на 1,5 в.п.; чистий експорт товарів та послуг – на 0,5 в.п.

Економіка Китаю у 2022р. відрізнялася наявністю боргової кризи, локдаунами та падінням ринку нерухомості. Проте у 2022р. економіка Китаю зростала, але темп приросту став найменшим починаючи з 1970рр. [6]. В першу чергу причинами такого стану стали COVID-обмеження та спадом на ринку нерухомості. Не останню роль також відіграла війна в Україні. Як наслідок порушилася стабільність у Шанхайській організації співробітництва, до якої входять Казахстан та Узбекистан. Вони направили допомогу Україні та заявили, що поважають її територіальну цілісність.

Китай у 2022р. уперше за чотири десятиліття зафіксував зростання ВВП менше

ніж у середньому у світі. За останніми прогнозами МВФ, у 2023р. економіка Китаю зросте на 5,2% проти 3% 2022р. Також очікується, що в 2023р. китайська економіка становитиме третину глобального зростання, тому прогноз МВФ позитивний і для Китаю, і для всього світу [4].

На рис. рис. 1.2. представлені темпи приросту ВВП Китаю та США (для порівняння). Ми можемо бачити, що

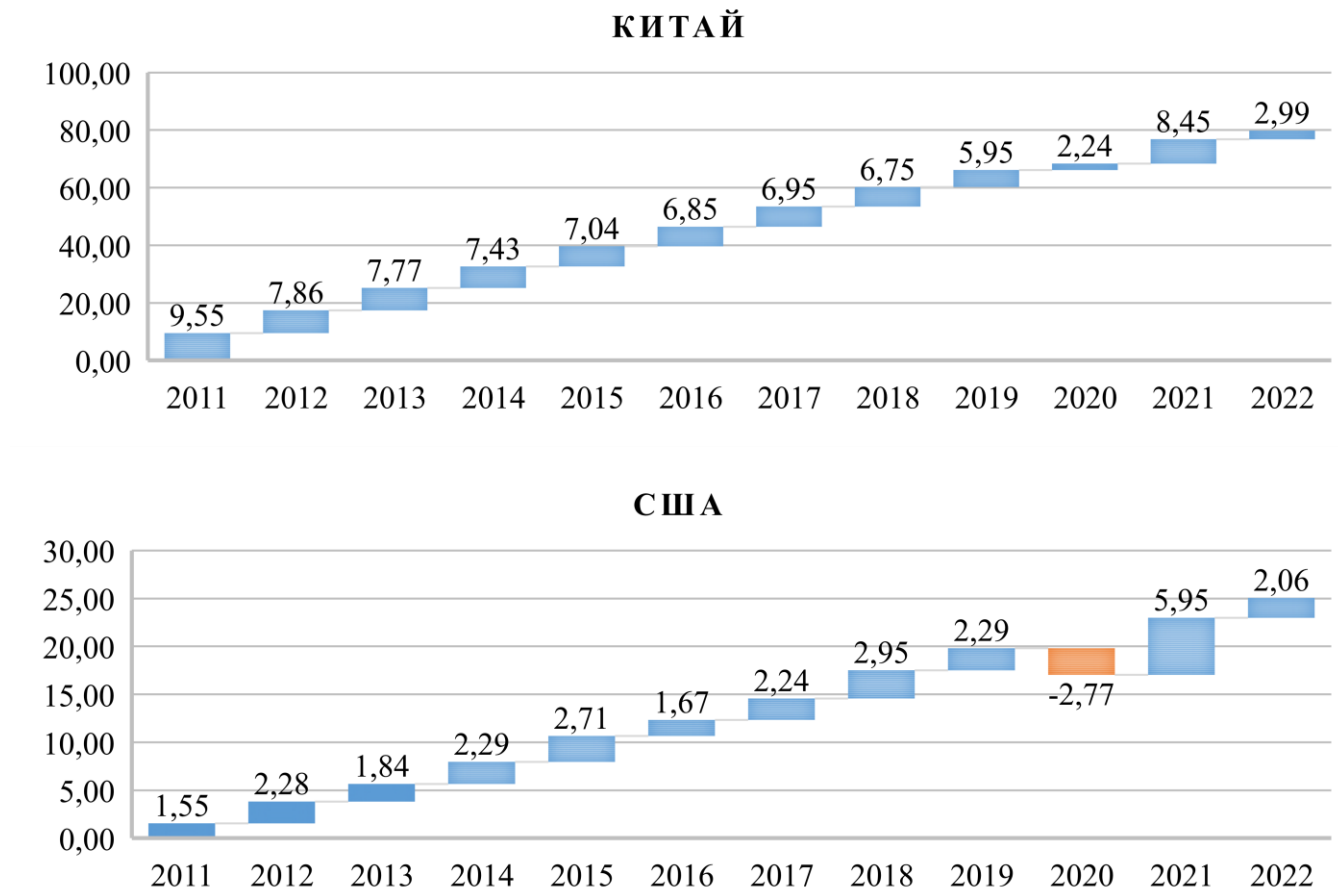

Рис. 1.2. Темпи приросту ВВП КНР та США в 2011-2022рр., %

Джерело: побудовано автором [4]

Експерти з Китаю вважають, що їх економіка потребує комплексної макроекономічної політики, здійснення структурних реформ з метою відновлення, забезпечення збалансованого, стійкого та інклюзивного зростання. В Китаю швидко подолали наслідки пандемії COVID -19 і відновили нормальний розвиток економіки.

У 2020р. ВВП Китаю знизився на 2,3%, в 2021р. – збільшився на 8,4%, у 2022 – на 3%. Прогнозується, що в 2023р. ВВП зросте на 5,2% [4]. Зростання економіки Китаю можливе за рахунок зростання продуктивності праці, оскільки чисельність працюючі знижується, як і капіталовіддача. Без реформ зростання ВВП буде нижче 4% протягом наступних п'яти років [4].

Покращити ситуацію в Китаї можна за рахунок поступового підвищення пенсійного віку з метою збільшити пропозицію робочої сили, підвищення допомоги по безробіттю та вдосконалення медичного страхування, реформування державних підприємств з метою зменшити розрив по продуктивності з приватними. Такий план досить сміливий, але реально можливий. Китай може збільшити ВВП на 2,5% протягом п'яти років.

Протягом останніх 20р. економіка КНР розвивається швидкими темпами. ВВП на душу населення у 2021р. становив 12556 дол. США, у 2022р. – 85698 CNY або 12933 дол. США. Це на 3,0% більше в порівнянні з 2021р. [4]. На рис. 1.3. і 1.4. представлена динаміка чисельності населення Китаю та ВВП на душу населення з 2000р. до нашого часу.

Найбільший приріст ВВП на душу населення був у 2011р. – 10,10%. З 2016р. темпи зростання економіки Китаю значно сповільнилися. Але навіть у 2019р. не зважаючи на коронавірусну кризу темпи зростання ВВП на душу населення були 5,58% – найгірший результат з 1990р. У 2020р. темпи зростання ВВП на душу населення рекордно низькі – 2,0% з причин уповільнення глобальної динаміки загалом через пандемію. У 2021р. ВВП на душу населення складав 8,35%, але у 2022 році він знову зросте на 3% [1] (рис. 1.4.).

За даними Reuters, в Китай присутня також демографічна криза – уперше за 60 років скоротилася чисельність населення на 850 тис. осіб [7], рис. 1.3.

На кінець 2022р. населення КНР становило 1411,75 млн осіб або на 0,85 млн осіб менше ніж у 2021р., коефіцієнт народжуваності – 6,77‰; природний приріст населення – - 0,60‰. За віковою структурою населення:

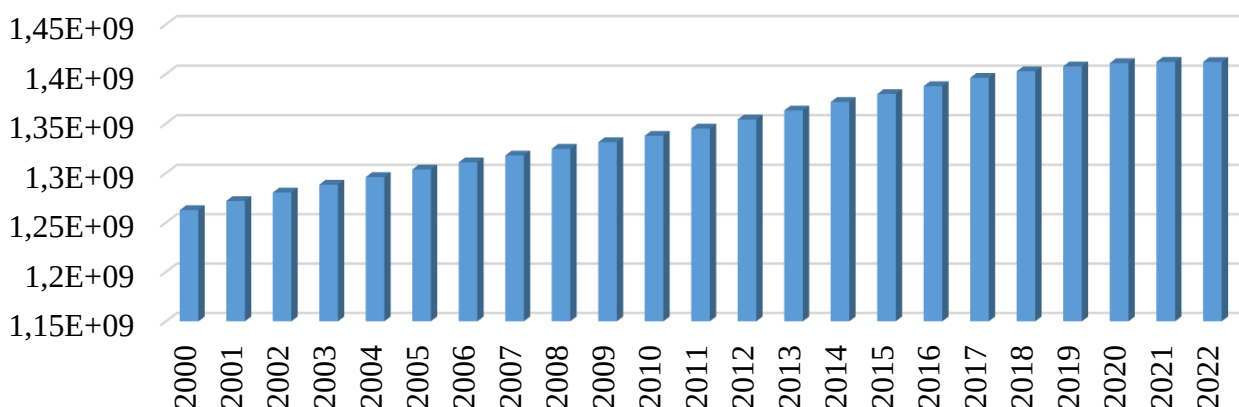

Рис. 1.3. Динаміка чисельності населення Китаю, осіб

Джерело: побудовано автором [1]

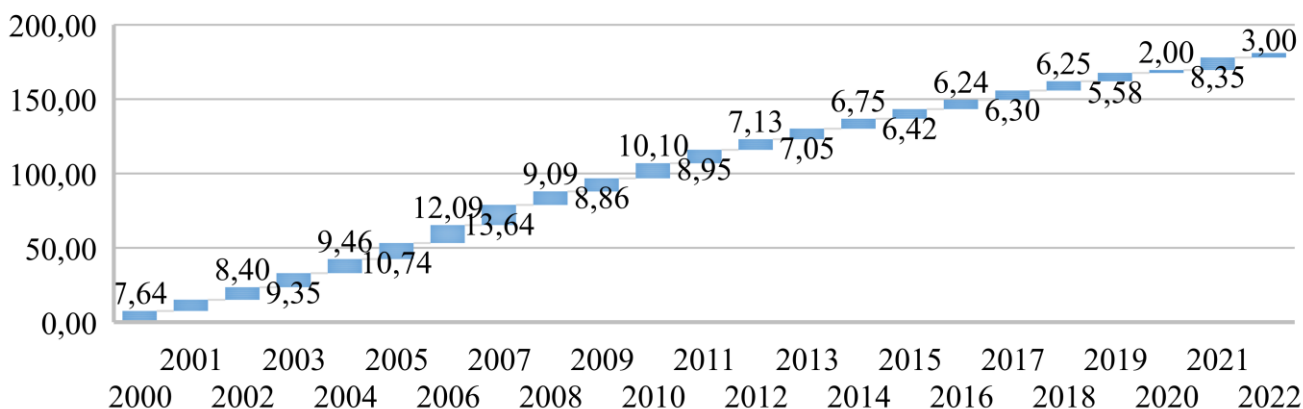

Рис. 1.4. Темпи приросту ВВП на душу населення КНР з 2000 по 2022рр., %

Джерело: побудовано автором [1]

- у працездатному віці від 16 до 59 років – 62,0%;
- населення у віці 60 років і старше – 19,8%;
- населення у віці 65 років і старше – 14,9% [8].

Кількість постійного населення у містах становила 920,71 млн осіб, що на 6,46 млн осіб більше, ніж на кінець 2021р.; кількість постійного населення у сільській місцевості становила 491,04 млн осіб, що на 7,31 млн осіб менше. Частка міського населення в загальній чисельності населення або рівень урбанізації складав 65,22%

або на 0,50 в.п. вище, ніж на кінець 2021р. – рис.1.5. [8].

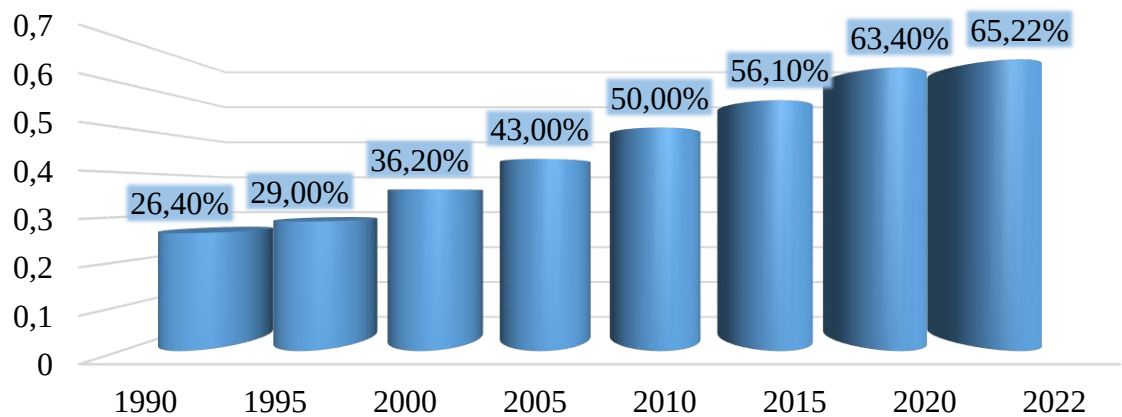

Рис. 1.5. Динаміка рівня урбанізації населення КНР з 1990 по 2022рр., %

Джерело: побудовано автором [8]

За прогнозами експертів ООН, до 2050р. населення Китаю може зменшитися на 109 млн осіб. Кажуть, «Китай постаріє раніше, ніж розбагатіє». Зростання витрат на охорону здоров'я та соціальне забезпечення зростає державний борг, економіка уповільниться через падіння доходів.

Економічно активне населення на кінець 2022р. складало 733,51 млн осіб, з них 459,31 млн – у міських районах, кількість працюючих-мігрантів складала 295,62 млн осіб, що на 1,1% більше ніж у 2021р. [8].

Інфляція у 2022р. складала 2,0% [8], валютні резерви Китаю досягли зменшилися на 122,5 млрд дол. США в порівнянні з 2021р., середній обмінний курс склав 6,7261 CNY за 1 долар, у порівнянні з 2021р. нижче на 4,1%.

Таким чином, геополітична нестабільність, новий штам вірусу COVID-19, уповільнення ринку нерухомості, підвищення процентних ставок Федеральної резервної системи США негативно вплинули на економіку Китаю у 2022р. При цьому обсяг ВВП Китаю склав 18 трлн. дол. США, тобто економіка Китаю – важлива складова світової економіки. На вирішення проблем уряд Китаю в першу чергу планує відновити та розширити внутрішнє споживання – це ключовий фактор зростання економіки Китаю 2023р.

1.2. Динаміка економічних відносин України і Китаю в довоєнний період

В 1991р. Китай щиро сприйняв новину про незалежність України.

Взаємний інтерес до розвитку технологій став основою відносин між державами. В Україні займалися розробкою нових технологій, зокрема Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона, які успішно впроваджувалися в Китаї – дуже швидкий розвиток китайських швидкісних залізниць. З іншого боку, завдяки інвестиціям і технологіям, які Китай надавав нашій країні, стало можливим розпочати розвиток зеленої енергетики в Україні.

Українсько-китайські відносини успішно почали розвиватися в економічній, науковій, освітній та військовій сферах. В результаті у 2011р. Україна та КНР стали стратегічними партнерами. Підґрунтям стратегічного партнерства були і залишаються з одного боку – безумовна підтримка Китаєм територіальної цілісності та суверенітету України, з іншого – чітка й тверда позиція України стосовно «єдиного Китаю».

У 2013р. Україна і Китай підписали Договір про дружбу та співробітництво – «Великий договір», та розроблена програма стратегічного партнерства України і КНР. Її метою стало поглиблення співробітництва і взаємодоповнення економік. В той же період була створена і почала роботу Міжурядова комісія зі співробітництва. Її засідання відбувалися в Україні та в Китаї по черзі. В результаті обсяги зовнішньої торгівлі між країнами вимірювалися мільярдами дол. США.

В першу чергу за сприяння посольства України на китайський ринок почали поставляти різну сільськогосподарську продукцію, вироблену в Україні, тим самим Україна стала відігравати помітну роль у вирішенні продовольчих проблем Китаю. Китайську ініціативу оновленого Шовкового шляху Україна підтримала однією з перших серед європейських країн. Міжрегіональні стосунки між країнами вибудовувалися на основі довіри та порозуміння. Обидві сторони однаково були зацікавлені у співпраці, інвестиціях, обміні досвідом.

У 2021р. виповнилося 10 років «стратегічному партнерству» України і Китаю.

Китайську народну республіку можна було охарактеризувати як найбільшого торгового партнера України.

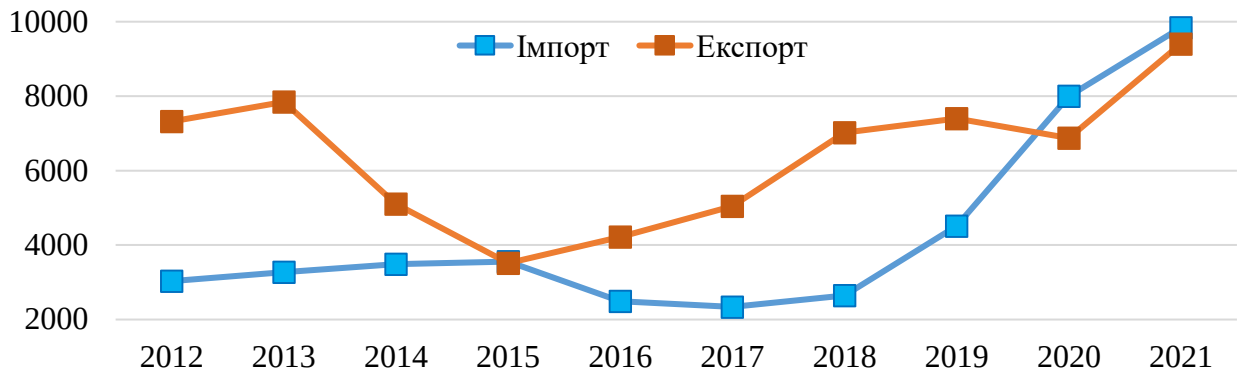

Рис. 1.6. Динаміка Імпорту та експорту Китаю в Україну за 10 років стратегічного партнерства, млн. дол. США

Джерело: побудовано автором [9, 10, 11, 12]

У 2021р. сукупний експорт з Китаю до України становив 9,4 млрд дол. США, збільшення поставок товарів з Китаю до України порівняно з 2020р. становило 36%. У 2011р. – 7,14 млрд дол. США, тобто у 2021р. експорт з Китаю на 31,65% став більше ніж в 2011р. При цьому експорт товарів збільшився на 2,52 млрд дол. США в порівнянні з 2020р. В експорті товарів з Китай у 2021р. частка України становила 0,279%, порівняно з 2020р. частка України в експорті товарів з Китаю зросла на 0,014 в.п. У 2020р. вона дорівнювала 0,265%. В експорті товарів з Китай у 2011р. частка України становила 0,376% [9, 10, 11, 12].

Сукупний імпорт до Китаю з України у 2021р. становив 9,84 млрд дол. США. Порівняно з 2020р. збільшення постачання товарів становило 22% більше, а в порівнянні з 2011р. – 201, 84% більше, сукупний імпорт до Китаю з України у 2011р. становив 3,26 млрд дол. США. Імпорт товарів у 2021р. зріс на 1,83 млрд дол. США від 2020р. і на 6,58 млрд дол. США від 2011р. В імпорті товарів до Китаю у 2021р. частка України становила 0,366% у 2021р. і 0,187% у 2011р. [9, 10, 11, 12].

Порівняння асортименту імпорту та експорту товарів представлено на рис. 1.7., 1.8., 1.9., 1.10.

Рис. 1.7. Експорт з Китай до України в 2011р., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 11, 12]

Наразі обсяги торгівлі між Україною та Китаєм помітно скоротилися, що спричинено війною, розв'язаною росією. Не останню роль в цьому відіграло блокування українських портів. В результаті в 2022р. товарообіг між Україною та КНР становив \$11,14 млрд проти \$18,9 млрд попереднього року. А за вісім місяців 2023р. товарообіг з Китаєм складав вже \$8,256 млрд [13].

Китай є найбільшим у світі виробником сільськогосподарської продукції. Він же є великим імпортером сільськогосподарської продукції і для цієї країни питання продовольчої безпеки є першочерговим. Важливою країною-експортером агро товарів до Китаю є Україна. Серед них в першу чергу кукурудза, ячмінь, рослинні шрот, соняшникова олія.

До війни торгівлі агропродукцією з Китаєм демонструвала стрімке зростання. Після початку функціонування зернового коридору у 2022р., сільськогосподарська продукція стала однією з головних статей українського експорту до Китаю. Проте обсяги експорту агропродукції України до Китаю не збільшилися.

Така ситуація пояснюється суттєвим зменшенням у структурі експорту України інших видів продукції – залізної руди, продукції металургійної галузі тощо [14].

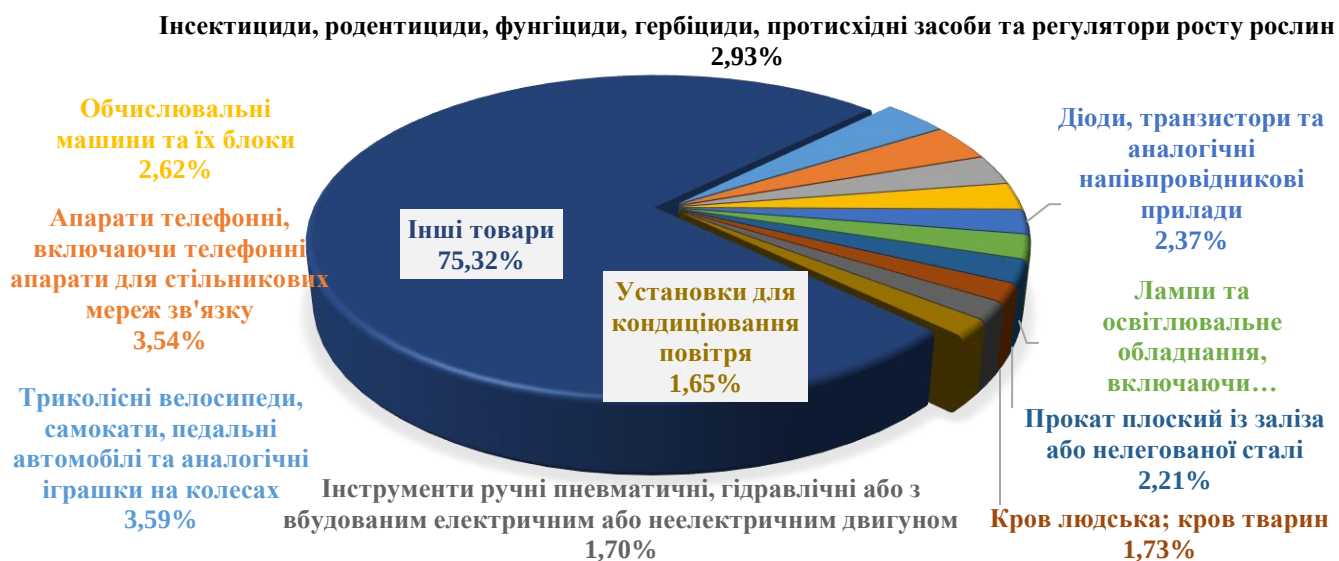

Рис. 1.8. Експорт з Китай до України в 2021р., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 11, 12]

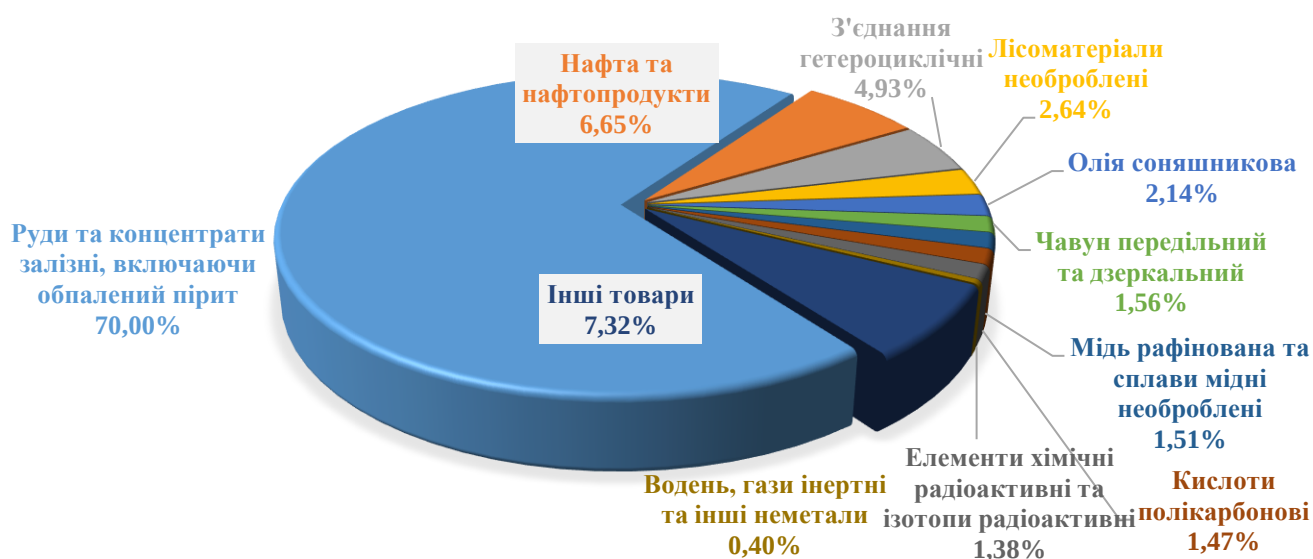

Рис. 1.9. Імпорт Китаю з України в 2011р., %

Джерело: побудовано автором

[9, 10, 11, 12]

Це змушує китайських імпортерів шукати альтернативні джерела постачання.

За результатами аналізу динаміки імпорту та експорту в 2018-2021рр. [11]. Китай незмінно був основним експортером продукції в Україну. На другому місці – Польща. Експорт української продукції до Китаю стрімко збільшувався до 2021р.

Рис. 1.10. Імпорт Китаю з України в 2021р., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 11, 12]

Співставляючи асортимет топових товарів експорту Китаю і його імпорту з України варто зазначити, що торгівля між країнами дещо змінилася. Проте розмаїття китайських товарів надзвичайно велике. Ті товарні групи, які виділено як основні – це невеликий відсоток від загального обсягу. Результат підтверджує той факт, що більшість китайських товарів досить дешеві і результативність виробництва досягається скоріше кількістю продукції, яку виробляють в Китаї.

На рис. 1.11. представлені темпи приросту експорту і імпорту Китаю за 10 років.

Очевидно, що в кризові для України роки – 2015-2016рр., експорт китайських товарів скоротився на близько 35%. При цьому українська економіка різко скоротила експорт товарів в Китай уже в 2016р., що також є наслідком впливу політичних змін та порушення територіальної цілісності України. В 2020р. експорт Китаю також має негативну динаміку. Хоч в кінцевому результаті китайська економіка відновилося після пандемії, але на окремих показниках негативні наслідки відобразилися. Варто відмітити, що і в 2020р. Експорт товарів з України до Китаю має значний приріст. Додамо до висновку результати діаграми на рис. 1.10. – ми бачимо як суттєво змінився експорт товарів з України до Китаю. По перше найпопулярніші групи товарів в 2021р.

практично зрівнялися за величиною. Очевидним стало, що експорт руди та концентратів залізних, включаючи обпалений пірит до Китаю тепер складає левову частку українського експорту.

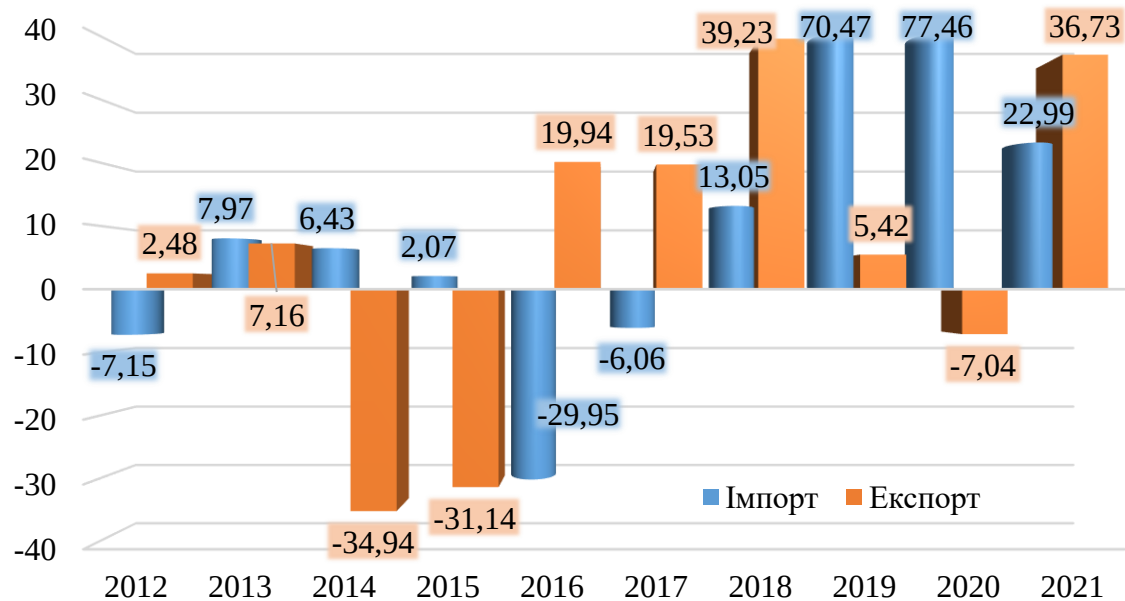

Рис. 1.11. Темпи приросту експорту та імпорту Китаю з України в 2021р., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 11, 12]

Також очевидним фактом є поступове зростання експорту Україною до Китаю продукції сільського господарства – кукурудза, олія, ячмінь, макуха.

Залишається важливим і невирішеним питанням для України експорт продукції, яка містить високий відсоток доданої вартості. Україна переважно експортує в Китай сировину, в той же час коли Китай експортує продукцію з високою доданою вартістю, переважно технологічні товари, постійно розширюючи асортимент. Причому, за деякими позиціями їх поставки є безальтернативними. Так, наприклад, більше 90% українського імпорту напівпровідників забезпечується поставками китайських партнерів.

Варто зазначити, що на стан економіки і будь-якої її сфери часто непрямо впливають різні не економічні чинники. Наприклад і в першу чергу – політичні.

1.3. Правове регулювання економічних відносин між Україною та Китаєм

Правові відносини між Україною та Китаєм регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992р.). Згідно з цією угодою між країнами встановлюється режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [15]. Сторони домовилися про співпрацю маючи на меті зміцнення дружби, співробітництва, розвиток торговельно-економічних відносин між двома країнами на рівноправній, взаємовигідній основі [15]

Україна і КНР домовилися між собою продовжувати працювати над збільшенням обсягів їх двосторонньої зовнішньої торгівлі товарами та послугами, що, зокрема, передбачає надання ширшого доступу українській продукції на ринки Китаю. Періодично для продовження планованого розвитку взаємовідносин Україна і Китай проводили засідання Українсько-китайської підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між урядом України та урядом КНР. Основною метою такої діяльності є обговорено поточних питань взаємовигідного для двох держав торговельно-економічного партнерства між Україною та урядом КНР [16].

Аналізуючи багаторічну історію економічних відносин між Україною та Китаєм, варто виділити важливі історичні етапи, які відігравали важливе значення у розвитку двосторонніх відносин.

Отже, після ухвалення 24 серпня 1991 р. українським парламентом Постанови про «Акт проголошення незалежності України», Україна розпочала активне формування правової бази взагалі і конкретно для визначення основні напрямів і пріоритетів розбудови українсько-китайських взаємин [17].

КНР однією з перших країн визнали незалежність України. Вже 4 січня 1992р. було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» [18] та «Меморандум взаєморозуміння до Комюніке про встановлення

дипломатичних відносин між Україною та КНР» [19], у яких сторони зафіксували наміри розбудовувати повномасштабне співробітництво. Наразі «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» втратив чинність [20].

Реалізуючи досягнуті домовленості з весни 1992р. у Києві розпочинає діяльність Посольство Китайської Народної Республіки. Трохи пізніше – в березні 1993р. у Пекіні розпочала свою діяльність дипломатична місія України в КНР [21].

В табл. 1.1 представлено договірно-правові документи в співробітництві України та КНР в 2019-2020рр. [21].

Загалом, на сьогодні чинна договірно-правова основа торговельних відносин між Україною і Китаєм налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів. Вона відповідає станові двосторонньої взаємодії.

Головними документами, які врегульовують політичні відносини між Україною та КНР такі:

- Спільні українсько-китайські комюніке від 31.10.1992 і 24.06.1995рр. [22];
- Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР від 06.09.94р. [23];
- Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР від 04.12.1995р. [24];
- Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті від 21.07.2001р. [25];
- Спільна (Пекінська) декларація України та КНР від 18.11.2002р. [26];
- Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько-китайських відносин дружби та співробітництва від 02.09.2010р. [26];
- Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010-2012рр. від 02.09.2010р. [26];
- Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР від 20.06.2011р. [26];
- Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Китайською Народною Республікою Закон України від 15.05.2014 [27].

Таблиця 1.1.

Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР
за 2019-2020рр.

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
1.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Державної служби України з надзвичайних ситуацій спеціальних аварійно-рятувальних машин
2.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Міністерства охорони здоров'я України медичного обладнання для лікарень України
3.	11.04.2019 р.	Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про безоплатну економіко-технічну допомогу
4.	25.04.2019 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Мінкомерції КНР і Мінекономрозвитку України про початок підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття
5.	27.11.2019 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту ріпакового з України до КНР між Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР
6.	27.11.2019 р.	Протокол між Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР щодо інспекційних та карантинно-санітарних вимог для меду, що експортується з України до КНР
7.	23.12.2020 р.	Протокол Четвертого засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР
8.	23.12.2020 р.	Програма двостороннього співробітництва між Україною та КНР на період до 2025 р. у рамках спільного будівництва «економічного поясу Шовкового шляху» і «морського Шовкового шляху 21 -го ст»
9.	23.12.2020 р.	Спільна заява між Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством комерції КНР щодо початку спільного техніко-економічного обґрунтування Угоди про вільну торгівлю
10.	23.12.2020 р.	Програма українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано автором [21]

В договорі закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, в також прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях економіки;

– Програма двостороннього співробітництва між Україною та КНР на період до 2025р. у рамках спільного будівництва «економічного поясу Шовкового шляху» і

«морського Шовкового шляху 21-го століття» від 23.12.2020р. [26];

– Програма українсько-китайського співробітництва в галузі космосу на 2021-2025рр. від 23.12.2020р. [26].

Торговельно-економічні взаємовідносини між Україною та Китаєм можуть розвиватися з високою ефективністю. Однією з основних умов успішного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є розробка законодавчої та нормативної бази, яка має відповідати інтересам обох держав та суб'єктів зовнішньоторговельних відносин [28, с. 99].

Базовими документами економічної сфери є:

– Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно-економічне співробітництво від 08.08.1992 р. [29];

– Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993 р. [26];

– Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково-технічне співробітництво від 27.04.1992 р. [26].

Наразі Україна не розглядається Китаєм як стратегічна країна, спроможна допомогти КНР в реалізації його інтересів в Європі. Про це свідчить дипломатична активність КНР у стосунках з рф та Білоруссю, яка спостерігалася у першому кварталі 2023р. Китай планує просування китайських товарів до Європи північною гілкою, тобто по шляху через рф і Білорусь в обхід України. Нова тактика Пекіна є занадто ризикованою, можливо навіть безперспективною, оскільки на економіки зазначених країн накладені санкції, а внутрішня стабільність їх функціонування під сумнівом внаслідок прогнозованого і успішного наступу ЗСУ та перемоги України у війні. Отже, в ході реалізації стратегії «Один пояс - один шлях» на європейському напрямі в Китаю є очевидні проблеми. Успішний результат проєкту малоімовірний, зусилля будуть занадто витратними, якщо його Китай буде реалізувати без використання українських портів, транспортних мереж і природних ресурсів України.

Стосовно України, Китай на початку 2023р. представив свій мирний план щодо війни росії проти України. Це документ, який складається з 12 пунктів. Китай представив своє бачення миру в Україні. При цьому війну Пекін назвав «українською кризою». Конкретних способів вирішення проблеми Китай не пропонує. Експерти вважають, що таким цей план представили свідомо в традиціях китайської дипломатії, щоб за необхідності Китай обирав свої рішення залежно від ситуації. Обидві сторони – Пекін, який виносить пропозицію, і Київ, якого стосується питання.

Отже, наразі торговельні відносини між Україною і Китаєм розвиваються швидше по інерції. Занадто сильно пов'язана економіка Китаю і його зовнішньоекономічні відносини з іншими країнами, зокрема з Україною, від політичної ситуації в світі, швидкості завершення війни в Україні і умов миру, який встановиться після завершення війни.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Економіка Китаю є другою за розміром ВВП у світі після США. Зростання китайської економіки може позитивно змінити світові економічні показники. Наразі, в Китаї є певні проблеми як боргова криза, наслідки локдаунів та падінням ринку нерухомості. Не зважаючи на це, китайська економіка зростає. На вирішення проблем уряд Китаю в першу чергу планує відновити та розширити внутрішнє споживання.

Економічні відносини між Китаєм і Україною розпочалися в 1991р. Взаємний інтерес до розвитку технологій став їх основою. Китай в першу чергу купує в Україні сільськогосподарську продукцію, вирішуючи тим самим свою продовольчу проблему. Всі попередні роки обидві сторони взаємовідносин однаково були зацікавлені у співпраці, інвестиціях, обміні досвідом. У 2021р. виповнилося 10 років «стратегічному партнерству» України і Китаю.

Варто зазначити, що для України залишається важливим і невирішеним питанням експорт продукції, яка містить високий відсоток доданої вартості. Україна переважно експортує в Китай сировину, в той же час коли Китай експортує продукцію з високою доданою вартістю, переважно технологічні товари, постійно розширюючи асортимент.

Правові відносини між Україною та Китаєм регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992р.).

Наразі Україна не розглядається Китаєм як стратегічна країна, спроможна допомогти КНР в реалізації його інтересів в Європі. Проте Китай на початку 2023р. представив свій мирний план щодо війни росії проти України. Це вперше з початку війни в Україні Китай включився в процес вирішення питання мирним способом.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ

2.1. Критична оцінка зовнішньоекономічного потенціалу Китаю

Наразі до економіки КНР світова спільнота проявляє підвищену увагу на регіональному і глобальному рівнях. Це пояснюється загальними проблемами світової економіки, невід’ємною і однією з впливовіших складових якої є економіка Китаю. Також варто пам’ятати про непрості відносини Китаю з Сполученим Штатами Америки та розвиток подій довкола війни РФ проти України.

Як було зазначено в розділі 1, економіка Китаю має ряд серйозних проблем. Але оскільки її вплив на світову економіку сильний, то вирішення китайських проблем може позитивно вплинути на загальний стан світової економіки.

Китай відновив досягнутий рівень економіки після пандемічної кризи, але її розвиток залишається нерівномірним, оскільки змінилися чинники, які зростання забезпечують – раніше зростання економіки Китаю забезпечувалося переважно залученням зовнішніх інвестицій, на поточному етапі розвитку – переважно визначається рівнем внутрішнього споживання. Проблемні питання економічного зростання Китаю – проблеми боргових зобов’язань місцевих органів влади, падіння ринку нерухомості, повільне відновлення внутрішнього попиту на іноземні товари, який раніше стримували пандемічні обмеження, скорочення зовнішнього попиту на китайські товари, геополітична напруженість.

ВВП Китаю у 2021р. становив 17,3 трлн. дол. США. У 2022р. ВВП Китаю збільшився на 3% і склав 17,95 трлн дол. США. У I кв. 2023р. економіка КНР помітно зростала, реальний ВВП Китаю збільшився на 4,5 % в порівнянні з I кв. 2022р. [1].

Річний обсяг зовнішньої торгівлі Китаю в 2022р. складав 5,94 трлн дол. США, на 7 % більше ніж у 2021р. і вперше більше 40 трлн CNY [30]. Китай демонструє

успішну координацію протидії епідемії з економічним і соціальним розвитком.

За перші чотири місяці 2023р. зовнішня торгівля товарами Китаю зменшилася на 1,9 % в порівнянні з аналогічним періодом 2022р. і склала 1,94 трлн дол. США. Одночасно експорт товарів збільшився на 2,5 % і становив 1,12 трлн дол. США, імпорт скоротився на 7,3 % і склав 0,82 трлн дол. США [30] (рис. 2.1.).

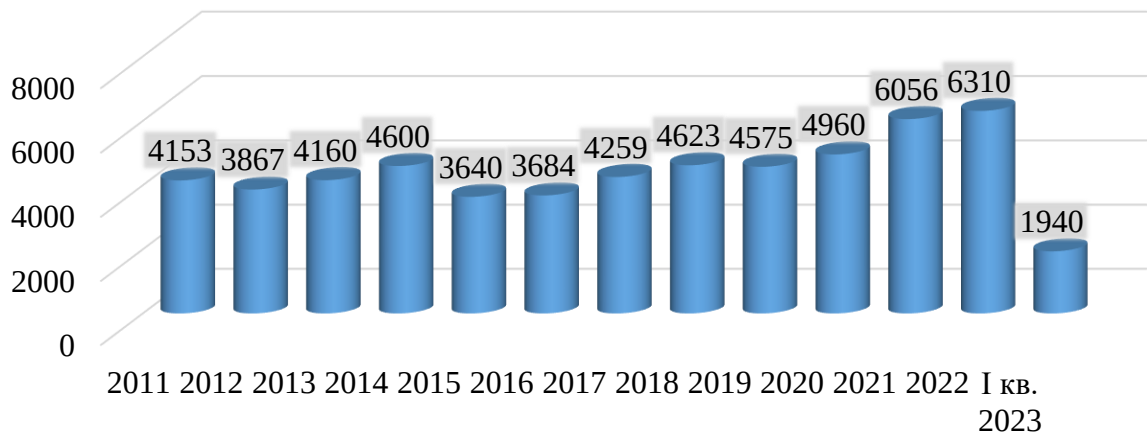

Рис. 2.1. Зовнішньоторговельний оборот КНР в 2011-2023рр., трлн. дол. США

Джерело: побудовано автором [30]

Китай зміг зміцнити свої позиції у світовій економіці. У 2021-2022 рр. КНР підвищив частку свого експорту в світовому до рекордного рівня. При цьому імпорт як частка від ВВП продовжує скорочуватися – 28% на початку 2000-хрр., 15-17% в 2022р. Значить, Китай неухильно зменшує залежність від зовнішньої торгівлі та імпортних поставок товарів. А оскільки зовнішній оборот неухильно зростає, то це відбувається за рахунок експорту, тобто, світова економіка дедалі більше залежить від Китаю [4].

Доведемо. У 2021р. зовнішня торгівля Китаю склала 6,056 трлн. дол. США: – експорт – 3,366 трлн. дол. США, зріс на 29,9%; імпорт – 2,69 трлн. дол. США, зріс на 30,1%; позитивне сальдо зовнішньої торгівлі – 0,676 трлн. дол. США [30].

У 2022р. зовнішня торгівля Китаю склала 6,31 трлн дол. США: – експорт – 3,578 трлн. дол. США; імпорт – 2,71 трлн. дол. США; позитивне сальдо зовнішньої торгівлі – 0,878 трлн. дол. США (рис. 2.2.) [30].

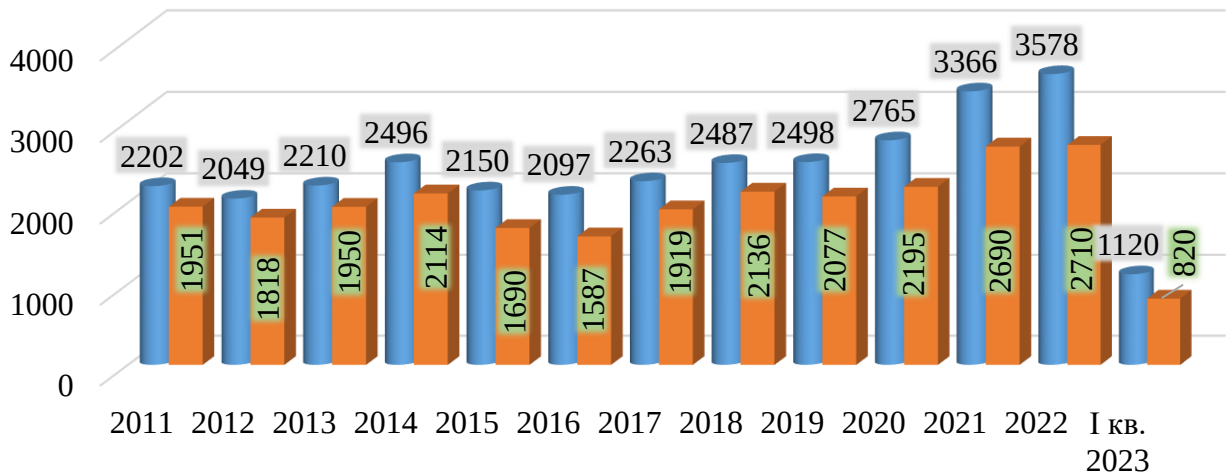

Рис. 2.2. Динаміка обсягів експорту і імпорту КНР в 2011-2023рр., млрд. дол. США
Джерело: побудовано автором [30]

На думку експертів, зростання експорту Китаю на початку 2023р. сталося як запізнiла реакція світової економіки на послаблення жорстких протипандемічних обмежувальних заходів, тобто постачальники змогли виконати свої зобов'язання за минулий рік. Таким чином, у 2020р. профіцит торгівельного балансу складав 570 млрд. дол. США; у 2021р. – 676,4 млрд. дол. США; у 2022р. – 878 млрд. дол. США (рекорд) [77] (рис. 2.3.).

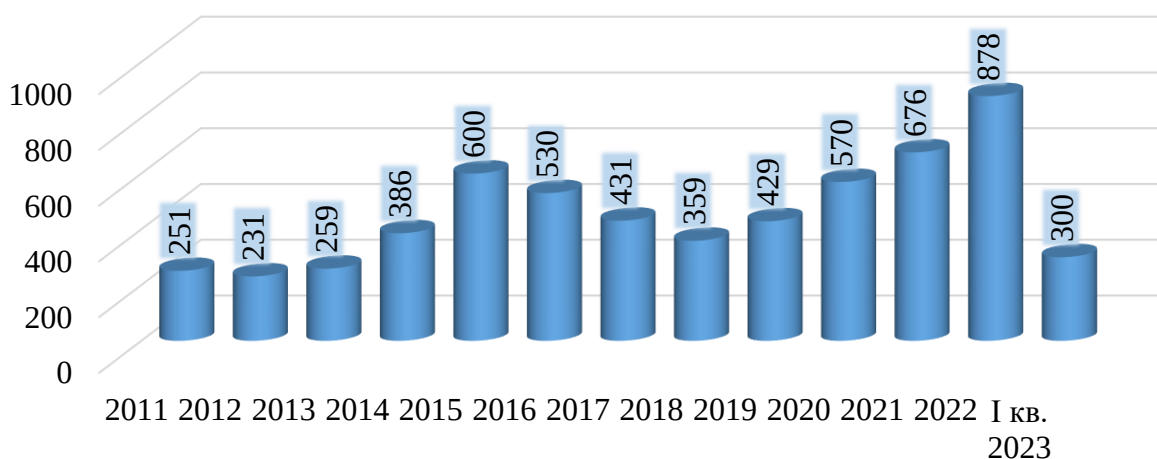

Рис. 2.3. Сальдо зовнішньої торгівлі КНР в 2011-2023рр., млрд. дол. США
Джерело: побудовано автором [30]

Зовнішня торгівля Китаю в 2022р. характеризувалася посиленням експортного

контролю та обмеження щодо технологічного експорту. При цьому економіка КНР тісно пов'язана зі світовою, залежить від зв'язків із іншими країнами – як мінімум з США та ЄС, своїми найбільшими партнерами. Вона ж впливає на стан глобальної економіки. Стабілізація китайської економіки дозволила безперебійно функціонувати глобальному промисловому ланцюгу та ланцюгу постачання.

У 2023р. уряд Китаю дає гарантії стосовно обслуговування експортних підприємств, впроваджуватиме нове бачення своєї торговельної політики, підвищувати ефективність виробництва та конкурентоспроможність зовнішньої торгівлі.

Двостороння торгівля з основними торговими партнерами у 2022р. зростала таким чином: АСЕАН – + 15%; ЄС – + 5,6%; США – + 3,7%. Обсяг зовнішньої торгівлі з країнами «Одного поясу, одного шляху» складав в структурі 32,9% і збільшився на 19,4%; з країнами Регіонального всеосяжного економічного партнерства збільшився на 7,5%. Регіональна структура експорту КНР представлена на рис. 2.5.

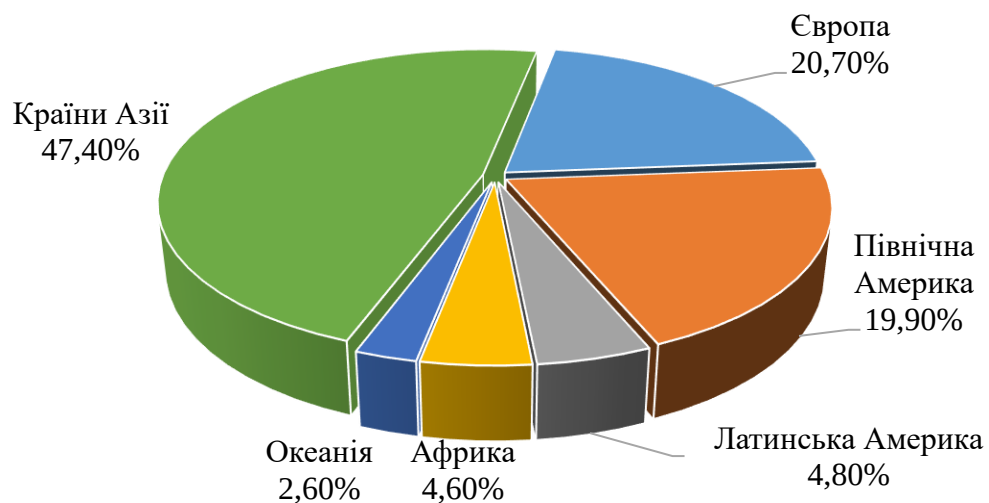

Рис. 2.5. Регіональна структура експорту КНР в 2022р., %

Джерело: побудовано автором [1]

Перелік 10 провідних торговельних партнерів Китаю з експорту та імпорту представлені на рис. 2.6. Ці країни в 2021р. і 2022р. імпортували найбільше китайських товарів і продавали в Китай своїх товарів відповідно.

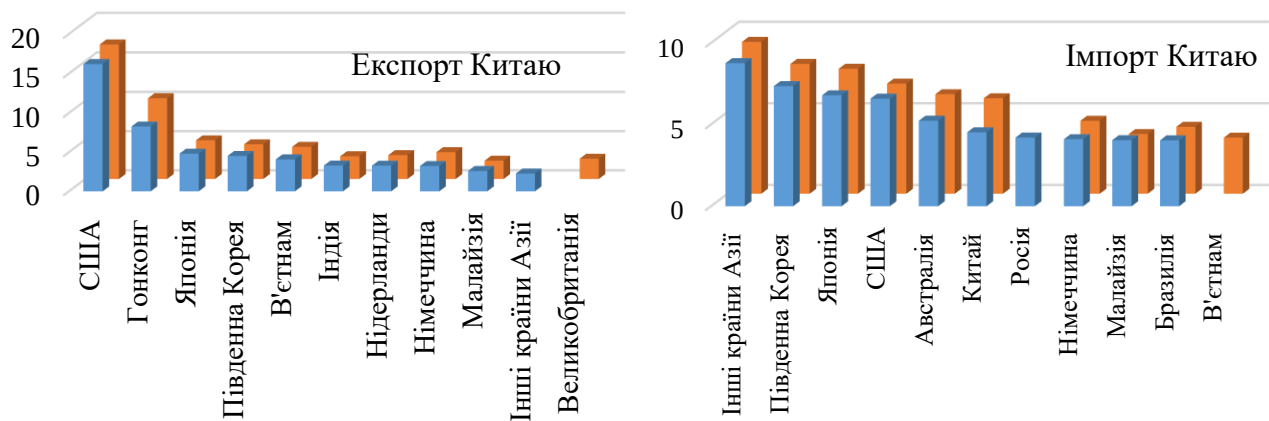

Рис. 2.6. Частка основних торговельних партнерів в 2021-2022рр., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 12]

Зміни в структурі експорту та імпорту в розрізі країн незначні. Очевидно, що в першу десятку імпортерів китайської продукції потрапила в 2022р. Великобританія, а з числа 10 найбільших експортерів для Китаю випала росія.

Товарна структура експорту та імпорту в 2022рр. представлені на рис. 2.7. і 2.8.

Основні товари на експорт – електромобілі, літєві батареї, фотоелектрична продукція.

Отже, у 2022р. Китай успішно вирішував внутрішні та міжнародні проблеми, які стосувалися його діяльності на власному ринку та на міжнародному, координував протидію епідемії з економічним і соціальним розвитком, балансував на світовому ринку в плані співвідношення власного розвитку та національної безпеки в умовах надскладних та подекуди критичних внутрішньої та міжнародної ситуації. В результаті ним було виконано п'ять основних функцій:

- 1) імпорт та експорт Китаю залишається стійкими та масштабним;
- 2) торгове партнерство Китаю добре збалансоване (умовно), контактери мають потужний потенціал зростання;

Рис. 2.7. Товарна структура експорту Китаю в 2022рр., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 12]

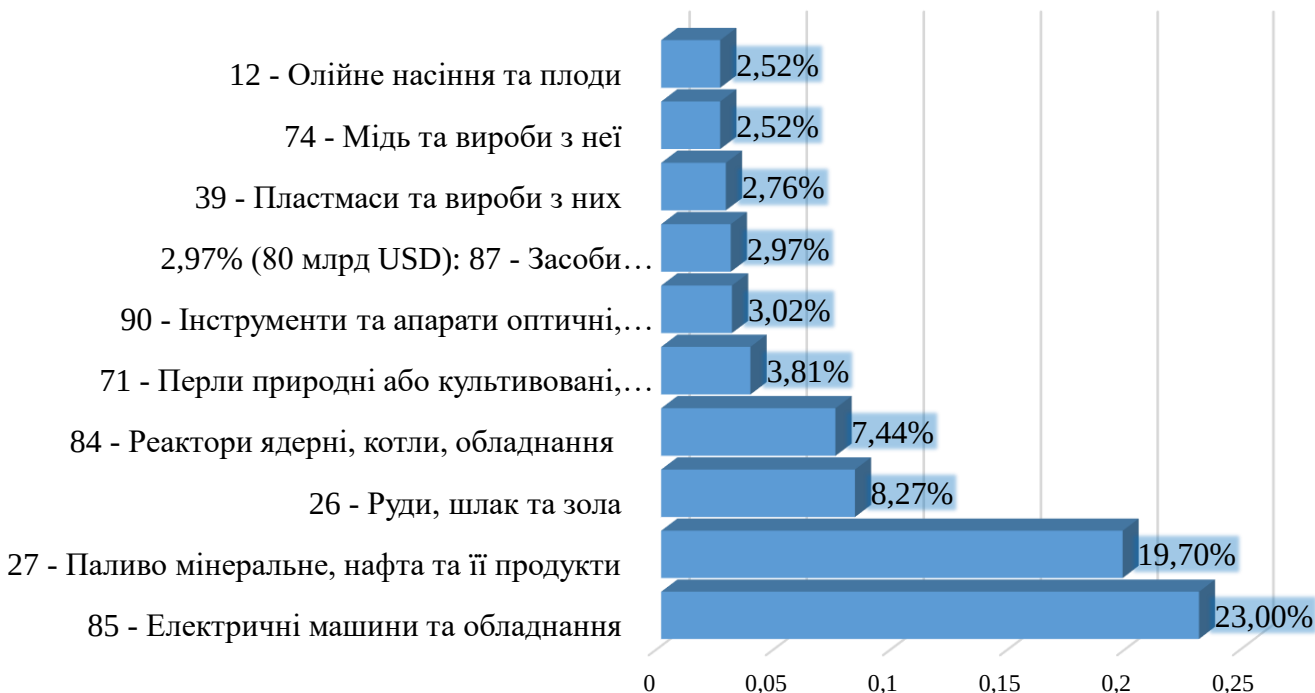

Рис. 2.8. Товарна структура імпорту Китаю в 2022рр., %

Джерело: побудовано автором [9, 10, 12]

- 3) зовнішня торгівля швидко зростає, її частка в світовій торгівлі збільшується;
- 4) в Китаї зростає кількість конкурентоспроможних суб'єктів зовнішньої торгівлі;
- 5) китайський експорт має стабільний попит і пропозицію та численні переваги.

2.2. Кількісна оцінка зовнішньоекономічної діяльності України

Наразі всі країни світу тою чи іншою мірою беруть участь у міжнародній економічній діяльності. Результати аналізу такої діяльності відображаються в платіжному балансі, що є об'єктом державного регулювання і джерелом інформації про стан макроекономічної ситуації в державі [11].

Профіцит поточного рахунку платіжного балансу України у 2022р. становив 8,0 млрд дол. США, що складало 5,0% від ВВП, у 2021р. – дефіцит у 3,9 млрд дол. США або 1,9% від ВВП. Профіцит платіжного балансу пояснюється скороченням виплат за інвестиційними доходами та чисельними грантами від міжнародних партнерів. Зниження експорту у порівнянні з імпортом, суттєві витрати громадян України за кордоном призвели до суттєвого розширення дефіциту товарів та послуг.

У 2022р. дефіцит поточного рахунку становив 6,0 млрд дол. США, або 3,8% від ВВП без реінвестованих доходів та грантів. У 2021р. дефіцит поточного рахунку склав 1,0 млрд дол. США, або 0,5% від ВВП у 2021р.

Зниження обсягів виробництва та очевидні проблеми логістики призвели до скорочення експорту товарів на 30% у 2022р. ,при його зростання у 2021р. на 34,3%. Скорочення імпорту складало 1,4% у 2022р. проти зростання у 2021р. зріс на 33,4%. Дефіцит зовнішньої торгівлі товарами та послугами України у 2022р. збільшився до 25,9 млрд дол. США, у 2021р. – на 2.7 млрд дол. США.

Темпи зниження експорту за іншими основними товарними групами представлені на рис. 2.9. В розрізі груп експортованих товарів зменшення чорних та кольорових металів складало 62,6%; продовольчих товарів – 15,5% по причині:

скорочення поставок зернових на 26,2% та олії на 15,5%; збільшення насіння олійних культур на 54,4%, м'ясних на 9,3% та молочних продуктів на 19,6%.

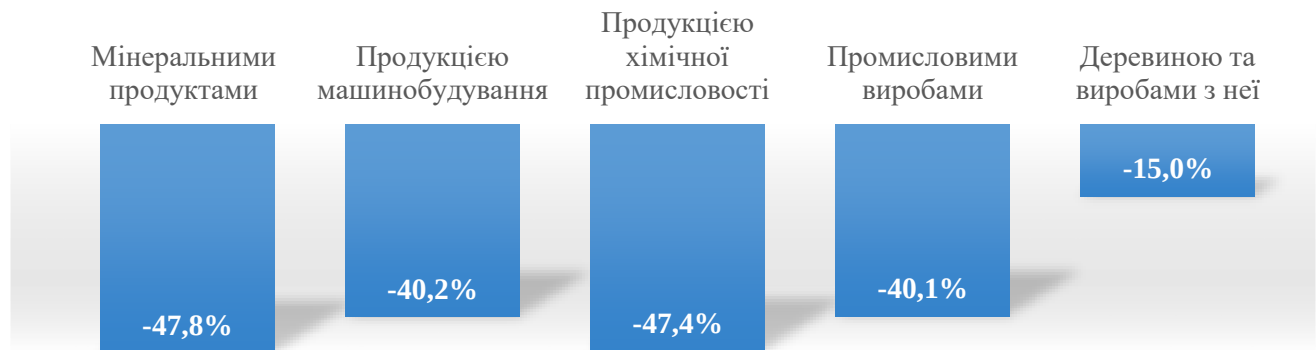

Рис. 2.9. Зниження експорту у 2022р. за основними товарними групами у відсотковому вираженні

Джерело: складено автором на основі [31]

В загальному за географічними ознаками [31] найпомітніше скоротився експорт товарів та послуг до країн: – Азія: на 13,3 млрд дол. США або на 58,2%; його частка змінювалася з 36,4% у 2021р. до 23,5% у 2022р.; – СНД: на 4,4 млрд дол. США або 65,9%; його частка – з 10,7% у 2021р. до 5,6% у 2022р., – Африка: на 3,5 млрд дол. США або 62,1%, його частка – з 8,9% у 2021р. до 5,2% у 2022р.; – Америка: на 2,0 млрд дол. США або 63,1%, його частка – з 5,1% у 2021р. до 2,9% у 2022р. До ЄС експорт української продукції зростав – на 2,0 млрд дол. США або 8,5%, його частка – з 36,2% у 2021р. до 60,7% у 2022р.

Імпорт України у 2022р. був на 19,4% менше ніж у 2021р. – 56,2 млрд дол. США. Енергетичний та енергетичний імпорт скоротився на 8,9% і на 22,1% відповідно. Імпорт природного газу та вугілля скоротився більш ніж на 50%, нафтопродуктів збільшився на 63,0%. Найбільш помітно у другому півріччі 2022р. для забезпечення діяльності автономної енергетики. Імпорт за групами на рис. 2.10.

В загальному за географічними ознаками [31] найпомітніше скоротився імпорт товарів та послуг з країн: – Америка: на 1,5 млрд дол. США або 33,3%,

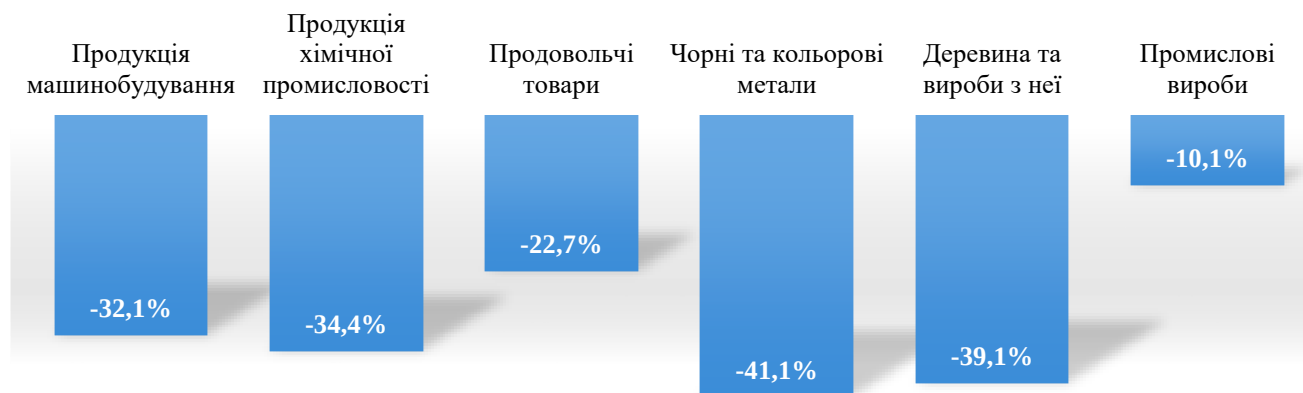

Рис. 2.10. Темпи зниження обсягів енергетичного імпорту у 2022р. за основними товарними групами

Джерело: складено автором на основі [29]

його частка – з 6,4% у 2021р. до 5,3% у 2022р.; СНД: на 9.0 млрд дол. США, або на 66.7%, його частка – з 19.3% до 8.0%; Африка: на 341 млн дол. США або 41,8%, його частка – з 1,2% у 2021р. до 0,8% у 2022р. А от з країн Азії та ЄС імпорт України зростає – Азія: на 2,6 млрд дол. США або 13,9%, його частка – з 26,9% у 2021р. до 28.7% у 2022р.; ЄС: на 1,2 млрд дол. США або 4,8%, його частка – з 37,5% у 2021р. до 44,4% у 2022р.

Динаміка основних показників платіжного балансу в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Основні статті Платіжного балансу України, млрд дол. США

Статті платіжного балансу	2019	2020	2021	2022	2023, 6 місяців
Сальдо поточного рахунку (без грантової допомоги)	-4,9	4,3	-4,8	-9,8	-6,2
Сальдо фінансового рахунку* (без кредитної допомоги та позик МВФ)	9,1	-4,8	2,8	-25,7	-2,7
Зведене сальдо платіжного балансу (без міжнародної допомоги та коштів МВФ) (розрив ПБ)	4,2	-0,5	-2,0	-35,4	-8,9
Міжнародна допомога та кредити МВФ	0,2	3,5	4,5	33,2	16,1

*включно із Рахунком операцій з капіталом та Помилками і упуцненнями. Джерело: [32]

За десять місяців 2023р. дефіцит поточного рахунку становив 6,3 млрд дол. США. За відрахуванням реінвестованих доходів та грантів від міжнародних партнерів – 14,9 млрд дол. США (для порівняння – 2,9 млрд дол. США за той же період 2021р.). Експорт товарів зменшився на 28,0%, імпорт зріс на 14,7%. Порівняно з вереснем експорт та імпорт товарів збільшилися на 0,9% та 3,2% відповідно [32]. Експорт товарів знизився у всі регіони і найбільше до ЄС – на 629 млн дол. США або 27,3% та Азії – на 355 млн дол. США або 44,6%.

Обсяги імпорту товарів склали 5,5 млрд дол. США. Енергетичний імпорт – знизився на 11,0% за рахунок скорочення імпорту нафтопродуктів, неенергетичний став більше на 20,5%: – продукція машинобудування – +3,9% порівняно з вереснем; – чорні та кольорові метали – +10,2% порівняно з вереснем; продукція хімічної промисловості – –0,1% порівняно з вереснем; продовольчі вироби – + 13,0% порівняно з вереснем; – промислові вироби – –6,2% порівняно з вереснем; деревина й вироби з неї – + 1,0% порівняно з вереснем [32].

У жовтні 2023р. країн ЄС продали Україні на 12,9% більше товарів, Азії – на 17,3% більше, Америки – в 1.6 раза більше, СНД – не змінився.

Проаналізуємо динаміку та структуру експорту та імпорту України.

Порівняємо структуру експорту товарів в 2021р. і в 2022р. – рис. 1.8., 2.11.

У 2022р. в загальній структурі експорту товарів з України частка продовольчих товарів та сировини для їх виробництва становила близько 57%. Часка чорних і кольорових металів скоротилася до 14%. Структурні показники за іншими товарними групами не змінилися.

На рис. 2.12. представлена динаміка експорту товарів за основними товарними групами з 2010р. за даними зовнішнього сектору економіки [34].

Починаючи з 2015р. експорт продовольчих товарів постійно збільшується. В умовах війни РФ Україна налагодила експорт продовольчих товарів. В першу чергу це стосується зерна, що суттєво знизило рівень продовольчих ризиків.

Рис. 2.11. Структура експорту товарів з України у 2022р., %

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

Спостерігається тенденція до скорочення обсягів експорту чорних і кольорових металів, особливо це помітно в 2022р.; скорочення обсягів експорту машин, устаткування, транспортних засобів на кінець терміну; практично не змінюються обсяги експорту мінеральних продуктів, деревини та виробів з неї. Дуже помітна тенденція низького рівня експорту продукції, яка потребує суттєвих затрат праці і, відповідно, має високу додану вартість – промислові товари.

Географічна структура українського експорту – 12 країн, які є найбільшими партнерами України, представлена на рис. 2.13. Динаміка експорту товарів з України за цими країнами за 2021-2022рр. представлена на рис. 2.14.

Основні партнери України в 2022р., яким вона продає свої товари – Польща; Румунія, Туреччина, Китай. Це приблизно однакові обсяги експорту або трохи більші в порівнянні з іншими країнами.

В 2022р. суттєво збільшилися обсяги експорту до Польщі та Румунії, натомість, суттєво знизилися до Китаю. Не суттєво змінилися дані по Іспанії, Чехії та Німеччині.

Рис. 2.12. Динаміка експорту товарів за основними товарними групами,
млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

Основними проблемами експорту України у 2022р. – всі, які зумовлені війною: порушення логістики, необхідність шукати нові шляхи вивезення продуктів, особливо це стосувалося зернових. В 2022р. морським транспортом з України було експортовано товарів вартістю 53,8 млн т, в порівнянні з 2021р. – на 55% менше. Через зерновий коридор було вивезено товарів на 16,3 млн т; залізничним транспортом – 33,7 млн т, тобто на 3,4% більше ніж у 2021р.; автомобільним транспортом – 12 млн т, на 32,4% більше ніж у 2021р. [35].

На рис. 2.15. ми представили товарну структуру імпорту товарів у 2022р., а на рис. 1.10. – у 2021р. для порівняння.

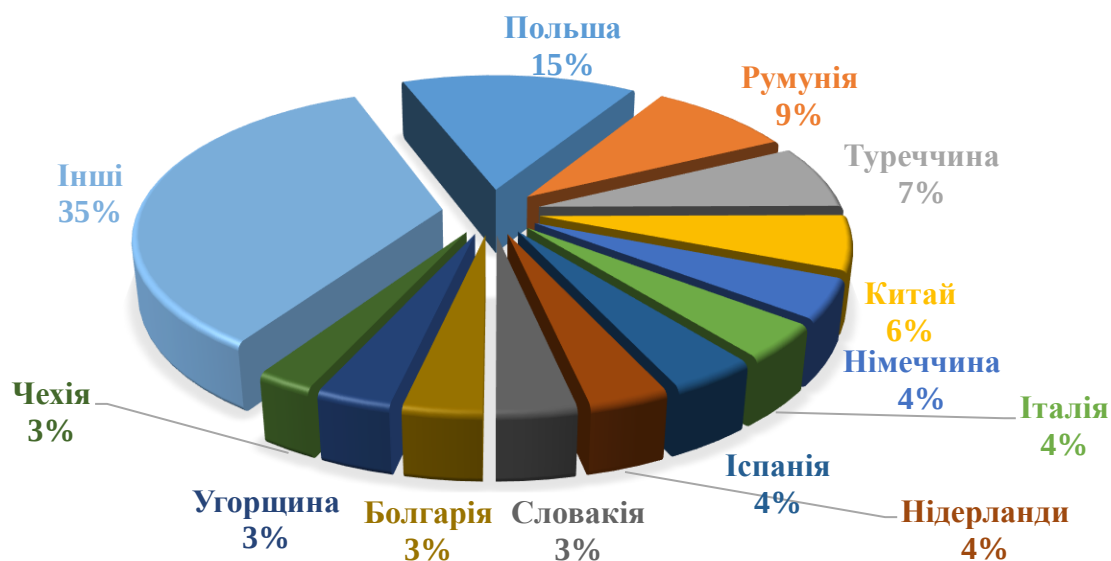

Рис. 2.13. Географічна структура експорту України у 2022р.

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

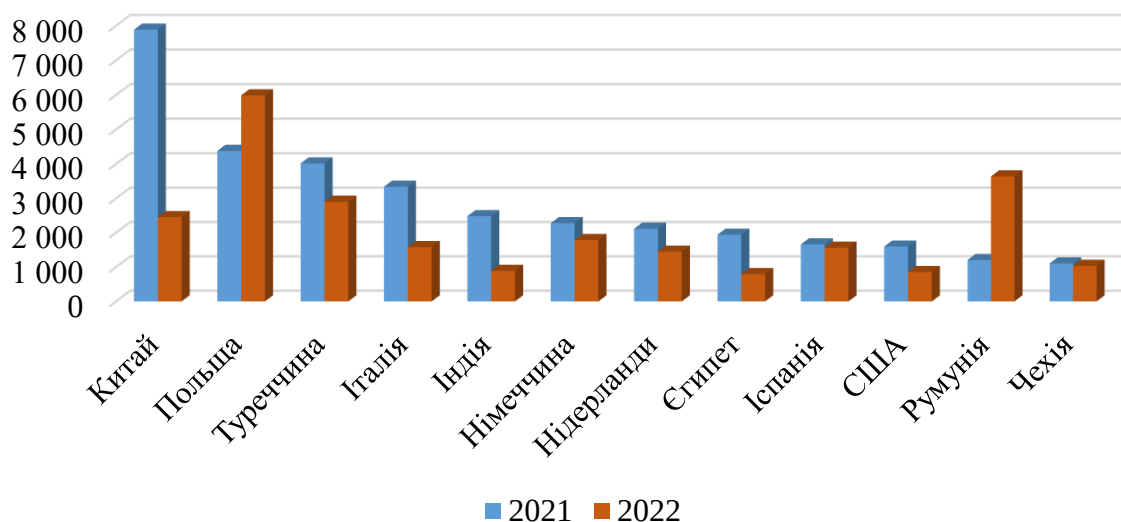

Рис. 2.14. Динаміка експорту товарів з України в країни – основні партнери у 2021-2022рр., млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

У 2022р. основні товарні групи українського імпорту були наступні: – палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – імпортовано на суму 14,33 млрд дол., більше ніж у 2021р. на 79,5%; – машини, обладнання та механізми – на суму 14,20

млрд дол., на 22,9% більше ніж у 2021р.; – продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – на 32,8% більше ніж у 2021р. на суму 9,74 млрд дол. США.

Рис. 2.15. Структура імпорту товарів до України у 2022р., %

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

Неформальна торгівля, що демонструє потреби українців, викликані війною, збільшує частку продукції в групі Різне.

На рис. 2.16. представлена динаміка імпорту товарів за основними товарними групами. Ми можемо спостерігати такі тенденції розвитку імпорту України: – імпорт продовольчих товарів та сировини для їх виробництва у 2022р. знизився, оскільки змінилися пріоритети споживачів в користь товарів, більш необхідних в умовах війни, та багато людей виїхали за кордон. До 2022р. очевидно була тенденція до зростання; – тенденція стосовно інших груп товарів очевидно залежать від ситуації.

Імпорт товарів до України у 2022р. скоротився на 19,6% до 58 млрд дол. США в грошовому вираженні або на 48,1%, до 35 млн тон. В натуральному

Географічна структура імпорту порівняна за два роки на рис. 2.17.

В 2021р. найбільше товарів Україна імпортувала з Китаю – на суму 10,97 млрд дол., що на 31,9% більше ніж у 2020р.; Німеччини – на суму 6,28 млрд дол., що на 17,7% більше ніж в 2020р., Російської Федерації – на суму 6,08 млрд дол.

Рис. 2.16. Динаміка імпорту товарів за основними товарними групами, млн дол.США

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

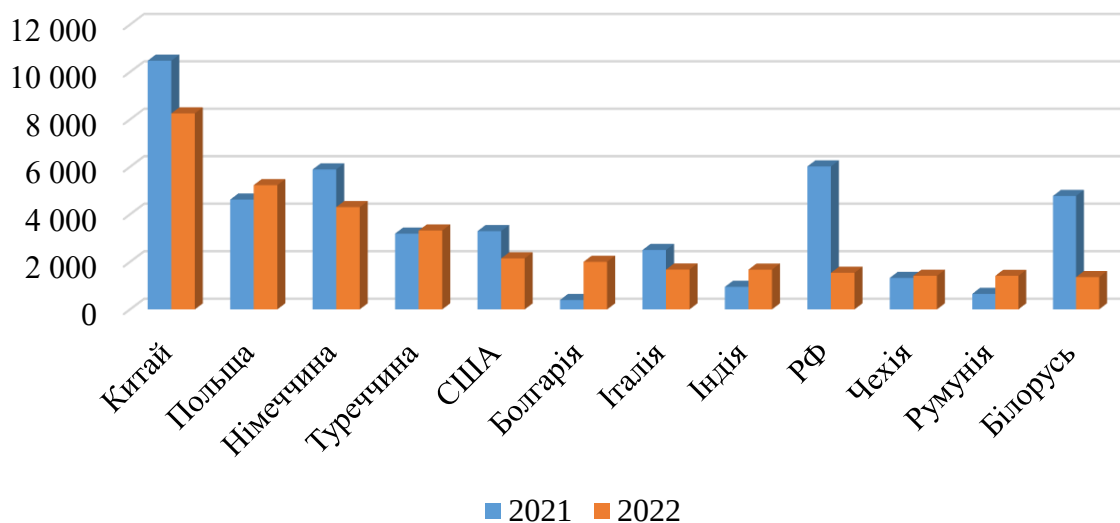

Рис. 2.17. Динаміка імпорту товарів в Україну, 12 країн – основних партнерів в 2021-2022рр., млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [10, 12]

або на 33,9% більше ніж у 2020р. В 2022р. ситуація в географічній структурі імпорту України змінилася. За загальними обсягами лідирує Китай – 15% від загального обсягу або 6,5 млрд. дол.; на другому місці Польща – 9,9 % від загального обсягу, майже 4,4 млрд дол.; Німеччина – 8,3 % від загального обсягу або 3,6 млрд дол.

Після початку повномасштабного вторгнення Україна значно скоротила імпорт з країни-агресора – імпорт товарів з РФ суттєво скоротився до дуже низького рівня. Значно знизилися відносини і з Білоруссю, яка підтримує агресора.

В порівнянні з 2021р. обсяги імпорту товарів в Україну з Польщі, Туреччини, Болгарії, Індії, Чехії та Румунії збільшилися. Мало змінилися обсяги імпорту з Італії, Словаччини та Нідерландів.

У зв'язку з неоднозначною і подекуди незрозумілою позицією Китаю у відношенні до війни Росії в Україні, варто розглянути детальніше як складаються торгово-економічні відносини між Україною та Китаєм і які вони можуть мати перспективи в майбутньому.

2.3. Аналіз тенденцій розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та КНР на сучасному етапі

Сукупний експорт з України до Китаю у 2022р. становив 2,48 млрд дол. США, у 2021р. – 7,99 млрд дол. США. Тобто скорочення постачання товарів у вартісному вираженні склало 68%. У порівнянні з 2021р. експорт товарів зменшився на 5,5 млрд дол. США, у 2021р. з України до Китаю було поставлено товарів на суму 7,99 млрд дол. США. А в 2021р. у вартісному вираженні збільшення постачання товарів з України до Китаю порівняно з 2020р. становило 12,2%. Експорт товарів збільшився на 874 млн дол. США. Експорт 2020р. – 7,11 млрд дол. США.

На рис. 2.18. представлена динаміка обсягів експорту українських товарів до Китаю та імпорту китайських товарів в Україну, на рис. 2.19. представлена динаміка

частки експорту товарів до Китаю та імпорту товарів з Китаю до України від загальних обсягів експорту та імпорту товарів.

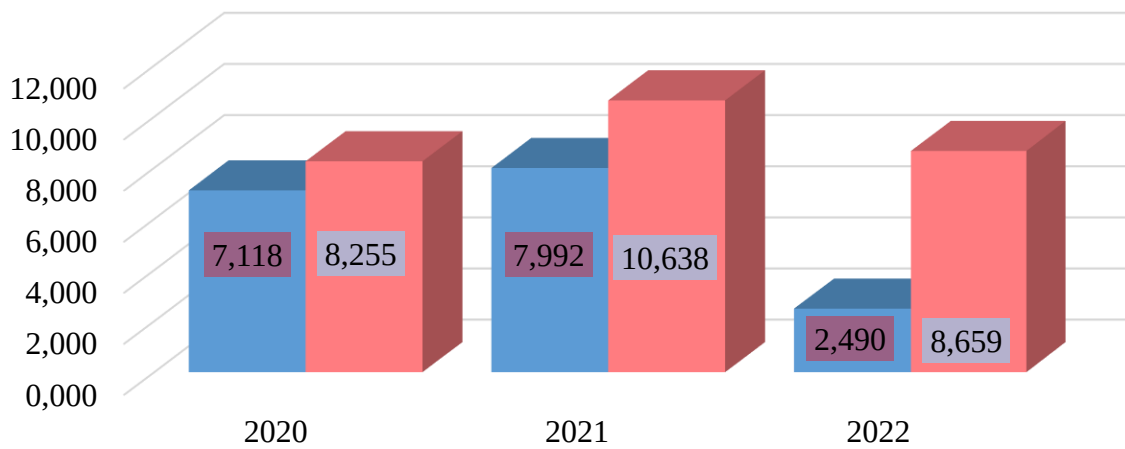

Рис. 2.18. Динаміка експорту та імпорту України до/з Китаю, млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

На рис. 2.20. порівняно темпи приросту експорту та імпорту товарів в 2021 і 2022рр.

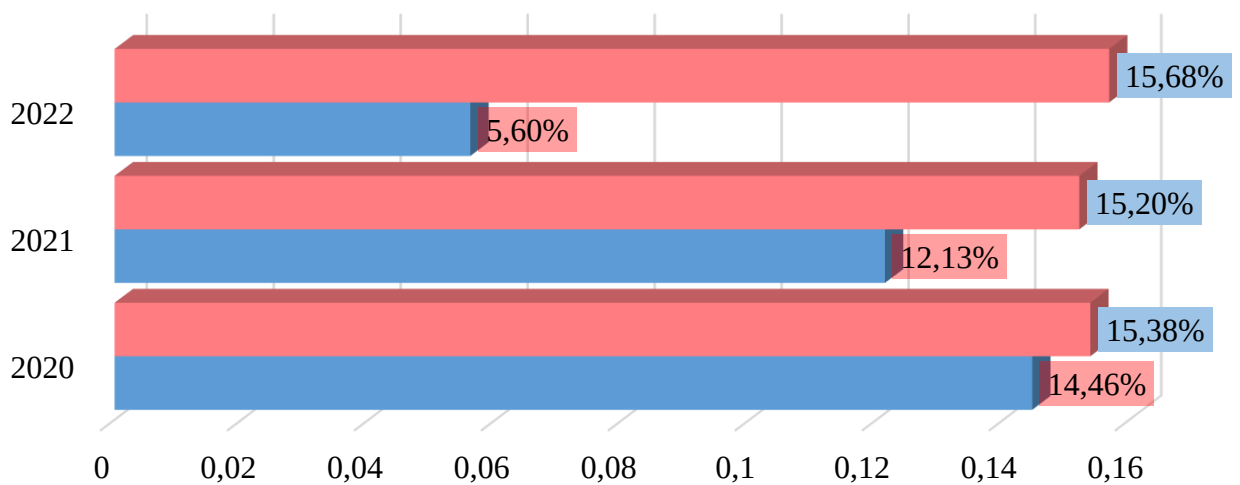

Рис. 2.19. Динаміка частки експорту та імпорту України до/з Китаю, %

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

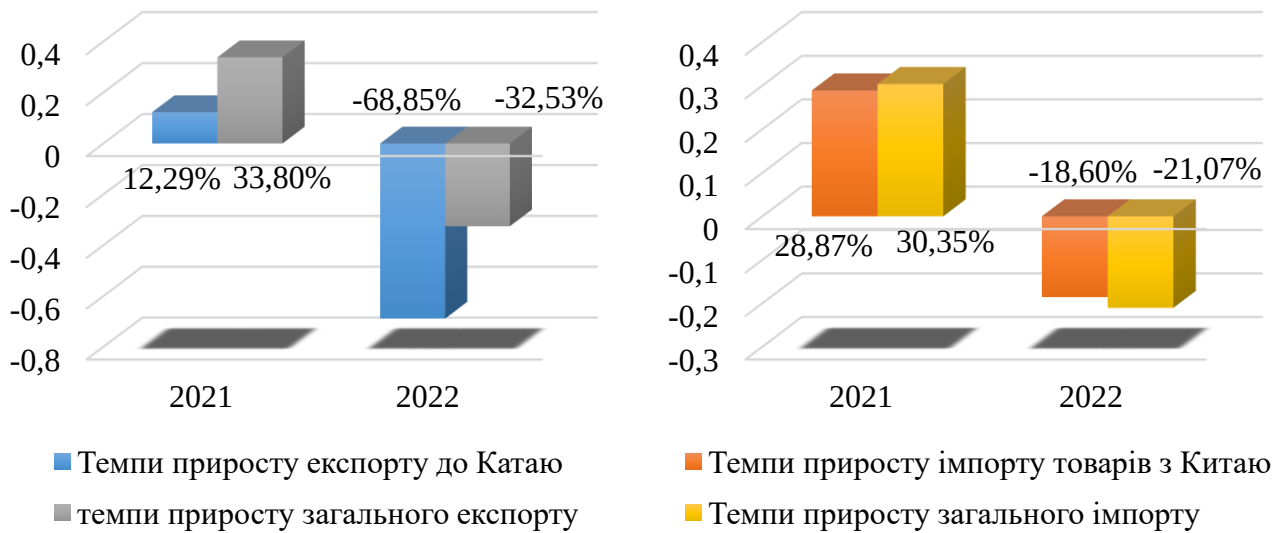

Рис. 2.20. Темпи приросту експорту українських товарів до Китаю та імпорту китайських товарів в Україну, %

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

У 2022р. частка Китаю складала 5,6% сумарного експорту товарів з України – 2,48 з 44 млрд. дол. США. У 2021р. частка Китаю складала 12,1% сумарного експорту товарів з України – 7,99 з 65 млрд. дол. США. Порівняно з 2020р. частка Китаю в експорті товарів з України зменшилася на 2,32 в.п., 14,4%, а сукупний експорт товарів з України – 49 млрд дол. США.

Сукупний імпорт в Україну з Китаю у 2022р. становив 8,65 млрд дол. США, у 2021р. – 10,6 млрд дол. США. Тобто скорочення постачання товарів у вартісному вираженні склало 18,6%. У порівнянні з 2021р. імпорт товарів зменшився на 1,97 млрд дол. США, у 2021р. в Україну з Китаю було поставлено товарів на суму 10,6 млрд дол. США. А в 2021р. у вартісному вираженні збільшення постачання товарів в Україну з Китаю порівняно з 2020р. становило 28%. Імпорт товарів збільшився на 2,38 млрд дол. США. Імпорт 2020р. – 8,25 млрд дол. США

У 2022р. частка товарів з Китаю складала 15,6% сумарного імпорту товарів в Україну – 8,65 з 55 млрд. дол. США. У 2021р. частка товарів з Китаю складала 15,2% сумарного імпорту товарів з України – 10,6 з 69 млрд. дол. США. Порівняно з 2020р.

частка Китаю в імпорті товарів з України зменшилася на 0,174 в.п., 14,4%, а сукупний імпорт товарів з України – 53 млрд дол. США.

На рис. 2.21. і 2.22. представлена структура товарів експорту і імпорту України до Китаю у 2022р.

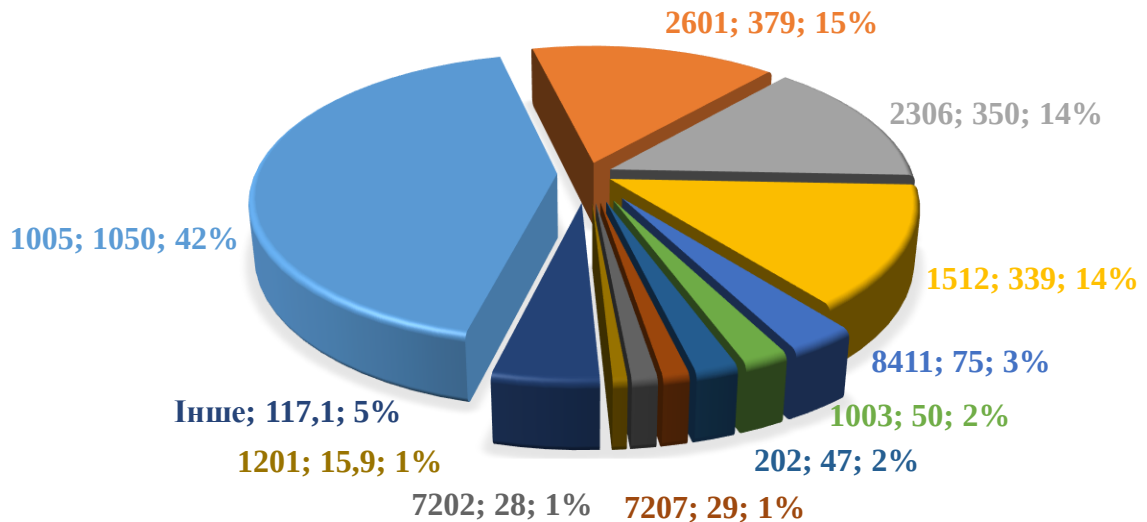

Рис. 2.21. 10 основних груп товарів, експортованих з України до Китаю в 2022р, млн дол. США, %

Примітка. **1005** – Кукурудза; **2601** – Руди та концентрати залізні, включаючи обпалений пірит; **2306** – Макуха та інші тверді відходи, одержувані при вилученні рослинних жирів або олій, крім відходів товарної позиції 2304 або 2305, мелені або мелені, негранульовані або гранульовані; **1512** – Олія соняшникова, сафлорова або бавовняна та їх фракції, нерафіновані або рафіновані, але без зміни хімічного складу; **8411** – Двигуни турбореактивні та турбогвинтові, газові турбіни інші; **1003** – Ячмінь; **0202** – М'ясо великої рогатої худоби, заморожене (вкл. заморожену яловичину); **7207** – Напівфабрикати із заліза або нелегированої сталі; **7202** – Феросплави; **1201** – Соеві боби, подрібнені або неподрібнені

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

Отже, в 2022р. за обсягами експорту української продукції до Китаю на першому місці була кукурудза, її експорт зменшився на 820 млн дол. США, але при цьому збільшилася частка в загальному обсязі на 19 в.п. Суттєво скоротився експорт руди – на 86697%, частка в загальному обсязі скоротилася на 16 в.п. Збільшилися частка експорту макухи та інших відходів в загальному обсязі на 6,5 в.п., обсяг зменшився. Експорт м'яса великої рогатої худоби, замороженого теж скоротився, але всього на 9 млн дол. США, протей ого частка збільшилася на 1 в.п. Лісоматеріали не

ввійшли в 10 основних товарів, їх місце зайняли соєві боби.

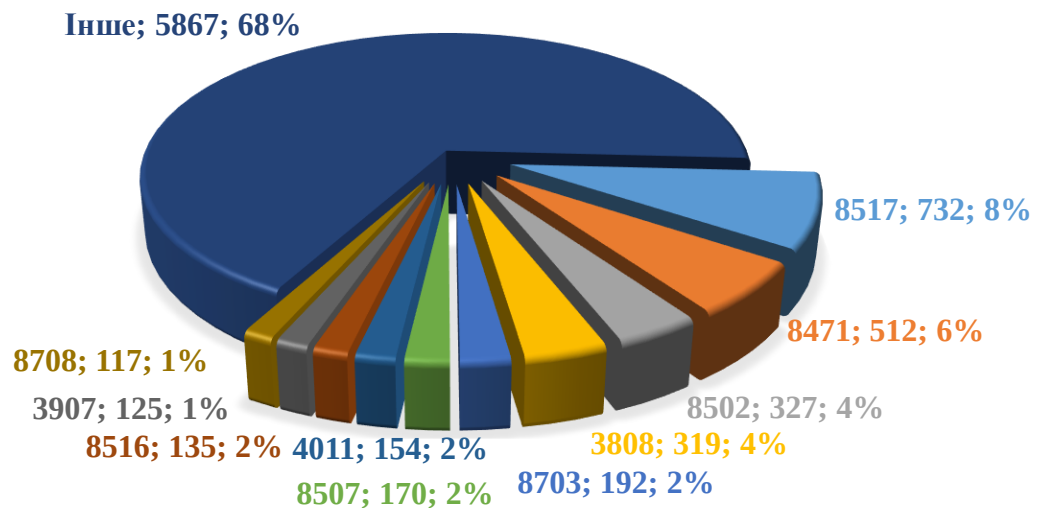

Рис. 2.21. 10 основних груп товарів, які купувала Україна в Китаю в 2022р, млн дол. США, %

Примітка. **8517** – Апарати телефонні, включаючи телефонні апарати для стільникових мереж зв'язку або інших бездротових мереж зв'язку; інша апаратура для передачі або прийому голосу, зображень або інших даних, включаючи апаратуру для комунікації в мережі дротової або бездротової передачі даних; **8471** – Обчислювальні машини та їх блоки (комп'ютери); магнітні або оптичні пристрої для зчитування, машини для перенесення даних на носії інформації в кодованій формі та машини для обробки подібної інформації, в іншому місці не названі або не включені; **8502** – Електрогенераторні установки та електричні перетворювачі, що обертаються.; **3808** – Інсектициди, родентициди, фунгіциди, гербіциди, протискісні засоби та регулятори росту рослин, засоби дезінфікуючі та аналогічні їм, розфасовані у форми або упаковки для роздрібного продажу або представлені у вигляді готових препаратів; **8703** – Автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені головним чином для перевезення людей (крім моторних транспортних засобів товарної позиції 8702), включаючи вантажопасажирські автомобілі-фургони та гоночні автомобілі; **8507** – Акумулятори електричні, включаючи сепаратори для них, прямокутної (у тому числі квадратної) або іншої форми; **4011** – Шини та покришки пневматичні гумові нові; **8516** – Електричні водонагрівачі безінерційні або акумулюючі, електронагрівачі занурювальні; електрообладнання обігріву простору та обігріву ґрунту, електротермічні апарати для догляду за волоссям (наприклад, сушарки для волосся, бігуді, щипці, електричні праски, що згладжують; інші електротермічні прилади, що використовуються для побутових цілей; електронагрівальні резистори, крім тих, що зазначені у товарній позиції 45; **3907** – Поліацеталі, поліефіри прості інші та епоксидні смоли у первинних формах; полікарбонати, алкідні смоли, складні поліалільні ефіри та інші складні поліефіри в первинних формах; **8708** – Частини та приладдя моторних транспортних засобів товарних позицій 8701 – 8705

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

В структурі імпорту України та його обсягах в 2022р. зміни спостерігаються менші. На першому місці телефонні апарати, на другому – комп'ютери. Обсяги імпорту дещо скоротилися, але не суттєво. На третьому місці електрогенераторні

установки, що не дивно, враховуючи кризу в енергопостачанні України через війну РФ. З тої ж причини збільшився імпорт акумуляторів електричних. Зросла часка легкових автомобілів та інших моторних транспортних засобів. В 2021р. в 10 найбільших за обсягом товарних груп автомобілі не входили. Загалом величезний асортимент імпорتنих китайських товарів резонує з асортиментним розмаїттям виробництва товарів в Китаї взагалі. Отже, Китай є найбільшим у світі виробником і великим імпортером сільськогосподарської продукції. Україна ж є важливою країною-експортером агропродукції до Китаю – кукурудзи, ячменю, рослинних шротів, соняшникової олії [37]. У 2022р. з моменту початку функціонування зернового коридору, продукція сільського господарства стала однією з головних статей українського експорту до Китаю по причині суттєве зменшення у експортній структурі інших видів продукції – залізної руди, продукції металургійної галузі тощо.

Динаміка зовнішньої торгівлі України за дев'ять місяців 2023р. представлена на рис. 2.22.

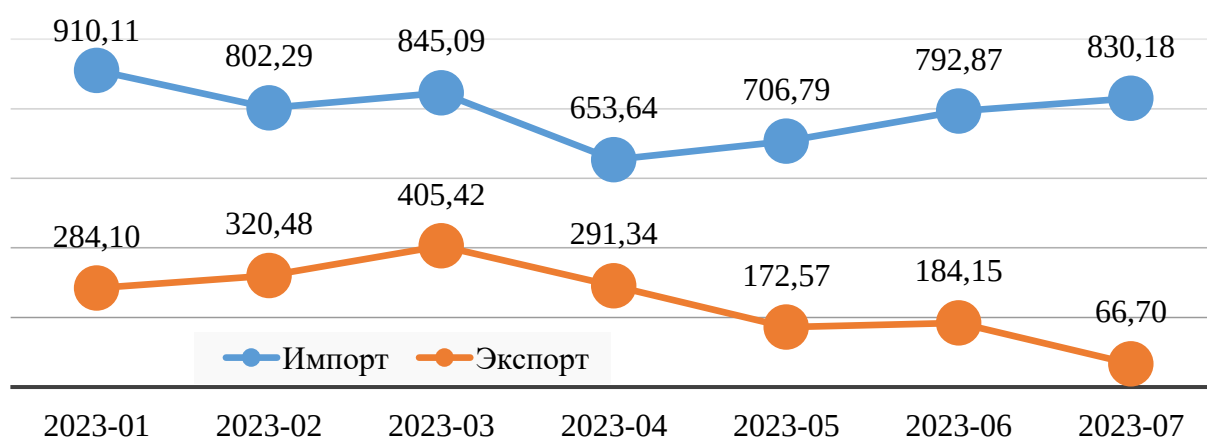

Рис. 2.22. Динаміка зовнішньої торгівлі України за 9 місяців 2023р. , млн. дол.США.

Джерело: складено автором на основі [10, 11, 12]

За перший квартал 2023р. товарообіг України склав 25,8 млрд дол. США, що на 7% менше ніж за аналогічний період 2022р. За цей період 2023р. в Україну імпортували товарів на суму 15,5 млрд дол. США, експортували товарів на суму 10,3 млрд. дол. США [38]. Країни, з яких найбільше імпортували товарів до України: Китай

– 2,6 млрд дол. США, Польща – 1,6 млрд дол. США, Німеччина – 1,1 млрд дол. США. Експортували з України найбільше до Польщі – 1,5 млрд дол. США, Китаю – 1 млрд дол. США, Румунії – 997 млн. дол. США [38].

Протягом січня-вересня 2023р. в Україну імпортували товарів на суму 46,6 млрд дол. США, а експортували – на суму 27,1 млрд дол. США. Країни, з яких найбільше імпортували товарів до України: Китай – 7,4 млрд дол. США, Польща – 4,9 млрд дол. США і Туреччина – 3,7 млрд дол. США. Експортували з України найбільше до Польщі – на 3,7 млрд дол. США, до Румунії – на 3 млрд дол. США, Туреччини – на 1,9 млрд дол. США [39].

Найбільш експортованими з України товарами були: продовольчі товари – 16,1 млрд дол. США; метали та вироби з них – 3 млрд дол. США; машини, устаткування та транспорт – 2,3 млрд дол. США [39]

На даний момент більше 900 українських підприємств мають право експортувати власну продукцію до Китаю: кукурудзу – 227 підприємств; молоко та молочні продукти – 35; сою – 55; ячмінь – 51; шроти та жоми – 48; яловичину – 6; заморожену лохину та чорницю – 10.

До кінця 2023р. сторони взаємовідносин – представники України і Китаю запланували до кінця року вивести на ринок Китаю нові товарні позиції – мед, борошно, рибна продукція, м'ясо птиці, горох, свіжа лохина, корма для продуктивних тварин (преміксів), тощо [40]. Також в плані початок обміну досвідом ветеринарних фахівців України та Китаю.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Сьогодні Китаю має ряд серйозних проблем. Так, раніше зростання економіки Китаю забезпечувалося переважно залученням зовнішніх інвестицій, на поточному етапі розвитку – переважно визначається рівнем внутрішнього споживання. У 2021-2022 рр. КНР підвищив частку свого експорту в світовому до рекордного рівня. Він неухильно зменшує залежність від зовнішньої торгівлі та імпортних поставок товарів. Основні товари на експорт – електромобілі, літєві батареї, фотоелектрична продукція.

В Україні зниження обсягів виробництва та очевидні проблеми логістики призвели до скорочення експорту товарів на 30% у 2022р. Імпорт України у 2022р. був на 19,4% менше ніж у 2021р. – 56,2 млрд дол. США. У 2022р. в загальній структурі експорту товарів з України частка продовольчих товарів та сировини для їх виробництва становила близько 57%. Дуже помітна тенденція низького рівня експорту продукції яка потребує суттєвих затрат праці і, відповідно, має високу додану вартість – промислові товари. Основні партнери України в 2022р., яким вона продає свої товари – Польща; Румунія, Туреччина, Китай. В 2021р. найбільше товарів Україна імпортувала з Китаю. В 2022р. за обсягами експорту української продукції до Китаю на першому місці була кукурудза. В структурі імпорту України на першому місці телефонні апарати, на другому – комп'ютери.

Більше 900 українських підприємств мають право експортувати власну продукцію до Китаю. До кінця 2023р. представники України і Китаю запланували до кінця року вивести на ринок Китаю нові товарні позиції – мед, борошно, рибна продукція, м'ясо птиці, горох, свіжа лохина, корма для продуктивних тварин (преміксів), тощо. Також в плані початок обміну досвідом ветеринарних фахівців України та Китаю. Тобто, торговельно-економічні відносини між Україною і Китаєм продовжуються навіть в таких складних для Країни умовах як війна.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І КИТАЮ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Аналіз впливу глобальних політичних трансформацій на стан світової економіки на прикладі Китаю

На думку політичного оглядача В. Портникова, 2024р. буде часом нових конфліктів, а може і нових війн [41], в результаті чого буде змінюватися політичний ландшафт. Проте ці прогнози деже непередбачувані. Наразі близько 700 днів триває війна в Україні, наближається до 70-80 днів (жодна війна в цьому регіоні не була такою тривалою) війна на Близькому Сході. Ймовірними є конфлікти між Венесуелою і Гаяною про анексію частини території, на Корейському півострові і т.п. на думку В. Портникова, в тому є тактика росії, схвалювана Китаєм, – збільшення кількості локальних світових конфліктів, які знесилюватимуть З'ахід і підштовхуватимуть його до домовленостей із Пекіном і Москвою про глобальну безпеку [41].

Таким чином, наразі у світі загострюється політична нестабільність, яка негативно впливає на економічний розвиток світу. Зухвалий напад росії на Україну і нарощування цього конфлікту, в який різною мірою втягнуто багато країн світу, невизначеність Китаю, який переслідує свої цілі світового панування, та інші політичні зміни, що переважно негативно впливають на світову економіку і економіки різних країн, є причиною дослідження нами політичних тенденцій та їх наслідків для економіки. Тим більше, що Китай бере активну участь у політичному і економічному розвитку світу.

Широкомасштабна війна, яку росія розв'язала проти України, змінює картину світу, породжує низку ризиків і загроз глобальній економіці, спричинила ряд турбулентних процесів в політичному, економічному, безпековому середовищах. Їх наслідки зараз спрогнозувати важко. Агресія росії спромоглася поглибити протиріччя

сучасного світу, погіршити соціально-економічну ситуацію на глобальному і регіональному рівнях. Наприклад, війна в Україні стала причиною кризи на ринку продуктів харчування, призвела до підвищення цін на споживчі товари, зумовила зростання вартості енергоресурсів і, як наслідок, негативно вплинула на рівень добробуту громадян багатьох країн світу. Паралельно з початку 2022р. в різних регіонах світу прискорились інфляційні процеси.

Публічну позицію Китаю щодо війни в Україні з моменту початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022р. можна охарактеризувати як майже нейтральну. З одного боку, офіційний Пекін підтримував росію через підвищення імпорту енергоносіїв. Також, Китай не приєднався до антиросійських санкцій. З іншого боку експорт технологічної продукції Китаю до рф скоротився, щоб не потрапити під вторинні обмежувальні заходи. Ще однією неприємністю для Москви стало рішення Пекіна зупинити фінансування деяких спільних багатомільярдних інвестиційних проектів [42, 43].

Риторика Китаю також амбівалентна. Керманич КНР Сі Цзіньпін заявляє, що необхідно якомога швидше зупинити війну, спільно з президентом Франції Еммануелем Макроном звертається до світової спільноти з закликом поважати територіальну цілісність України та вирішити конфлікт шляхом перемовин. В той же час Пекін віддає свій голос в ООН на користь росії, китайські державні медіа виказують цілковиту підтримку Москви.

Насправді ж за майже два роки і дуже незрозумілу позицію Китаю, варіюючі висловлювання його високопоставлених діячів, аналіз інших прийнятих Китаєм рішень стає зрозумілим, що в майже світового лідера є своя власна стратегія просування саме своїх довгострокових інтересів на фоні геостратегічної конфронтації між Китаєм і США та світової нестабільності в політиці та економіці. Керівництво Китаю не протидіє Україні прямо і спеціально та справді прагне завершення війни. Його співпраця з рф пояснюється вигодами для розвитку китайської стратегії послаблення США та встановлення власної влади в світі.

Китай зазнав значних фінансових втрат через глобальну фінансову кризу 2008р. Напруження у відносинах КНР із західними країнами зростало. Китаю довелось розмірковувати над зміною своєї економічної моделі. Сподіватися лише на експорт як єдиний драйвер розвитку, як показала практика, ризиковано.

Таким чином, КНР опинилася перед політичним вибором у холодній війні 2.0, від якого залежатиме її майбутній розвиток [45, 46].

Для Китаю новим джерелом зростання економіки стали інвестиції, зокрема закордонні. Сі Цзіньпін, який у 2012р. був обраний генсеком ЦК Компартії КНР, вирішив розпочати глобальну інфраструктурну ініціативу «Один пояс, один шлях» [47, 48, 49]; надавати мільярдні кредити по всьому світу; активно скуповувати західні корпорації, наприклад такі компанії, як Volvo, Motorola, німецького виробника робототехніки KUKA. В результаті, економічна експансія посилила політичні амбіції КНР [45, 46].

Підтримавши економічне зростання Китаю, Сі Цзіньпін започаткував новий курс КНР під гаслами «Китайської мрії» та «Великого відродження китайської нації». Історично сьогодні Пекін повторює власний історичний досвід: в час правління династій Тан, Мін і Цін сильний і багатий імперський Китай розпочав економічний експансивний рух і поступово перетворювався на азійського лідера.

В новій історії головною метою і першим кроком «відродження китайської нації» було визначено об'єднання з Тайванем. Проте з'явилися непередбачувані чинники. Як наслідок, у 2022р. Китай опинився в епіцентрі нової кризи з причин, які слідували одна за іншою: – негативні наслідки пандемії COVID-19 і постійної практики локдаунів; – інвестиції стали ненадійним джерелом розвитку китайської економіки і в країні сталася криза будівельної індустрії; – російсько-українська війна, що призвела до різкого підвищення глобальних цін на ресурси – економіка Китаю залежить від їх імпорту, і уповільнила та скоротила світову торгівлю.

У квітні 2022р. китайська економіка зазнала значних потрясінь – суттєво знизився приріст обсягів експорту Китаю – із 14,7% у березні до 3,9% у квітні;

скоротилися обсяги промислового виробництва – індекс менеджерської активності РМІ знизився на 2%, споживання зменшилось на 11%; обсяги кредитування скоротилися порівняно з 2021р. удвічі [46]. Цільові показники зростання ВВП КНР у 2022р. замість очікуваних 5,5% по факту були 2,99% (рис. 1.2.).

Отже, Сі Цзіньпін, у чиїх руках консолідована влада в Китаї, який оголосив початок нової епохи в історії Китаю після історичної резолюції 2021р., має прийняти рішення про способи економічного зростання самим найближчим часом. Якщо він не зможе знайти способу вивести КНР з кризи, том підвищиться рівень незадоволення владою в суспільстві і буде зростати. Саме тому перед КНР постав історичний вибір:

- 1) вибрати зменшення політичних амбіцій, позитивно врегулювати конфронтацію зі США й знайти нові економічні можливості в своїй позиції молодшого партнера у двосторонньому співробітництві;

- 2) продовжити віддавати пріоритет політичним цілям проти економічних, геостратегічно конкурувати з Вашингтоном, добиватися власного економічного лідерства в довгостроковій перспективі.

Очевидно, що окрім політичного статусу, Китай планує і власну, краще як можна більшу, вигоду. Возз'єднання з Тайванем поки що не першочергова задачі і також залежить від вибору Пекіном своїх пріоритетів на найближчий час.

Таким чином, Китаю не може постійно дотримуватися нейтралітету. Найближчим часом Пекін буде змушений чітко визначити свою позицію у глобальному світі. Зволікання з рішенням з одного боку підриває світову стабільність, з іншого, спричинить ще більше економічних втрат КНР.

На початку лютого 2022р. КНР і РФ уклали ситуативний антиамериканський альянс, ґрунтуючись на спільному бажання Пекіна та Москви зменшити глобальний вплив США. Також країни відмовилися від підривної діяльності одна проти одної [50].

Варто зазначити, що у Китаю є своя довгострокова раціональна стратегія. Він розуміє, що, по крайній мірі – поки що, Китай економічно слабший за США і не може самостійно конкурувати з США і їх союзниками. Також, КНР сильно поступається

США і у військовому співставленні. Керівництво Китаю справедливо вирішили, що протистояння між Америкою та Росією в Європі відволікає на себе частину американських ресурсів від тих, які розраховані на стримування Китаю в Азії. По-друге, Пекін вбачає для себе нові можливості, які витікають з глобальної кризи, яка виникла через російське вторгнення до України. Попри те, що Пекін може мати значні економічні втрати (уже має), в утвореній ситуації для нього існують вигоди – за сприятливої кон'юнктури вони можуть вивести Китай на якісно новий рівень.

Розглянемо основні напрямки або інтереси КНР.

1) Глобальний.

Поточна ситуація – США є основним ринком – першою економікою світу; розрахунки між країнами проводяться в доларах; американці впевнено утримують технологічне лідерство; Китай – «велика фабрика світу».

Глобальні конфлікти Китай розглядає як «період стратегічної можливості» – Пекін створює свій макрорегіон у Азії; Китай конкурує за світове лідерство зі США; зменшує економічні зв'язки та залежність від Америки.

Китай не планує захоплювати інші країни силою, він фокусується на м'якій економічній і культурній асиміляції за допомогою інтеграції в єдиний господарський комплекс. В перспективі Пекін планує стати одним із центральних фінансово-економічних хабів планети, який буде використовувати економічний важіль для досягнення геополітичних цілей. Проблеми світового порядку через війну можуть стати йому в нагоді [45].

КНР уже зробила низку кроків щодо прогресу в цьому напрямку:

- угоду про зону вільної торгівлі ВРЕП (всебічне регіональне економічне партнерство) з іншими азійськими країнами, відкривши свій ринок для інших держав;
- активне розширення співробітництва в рамках груп РІК – РФ, Індія, КНР, і БРІКС – Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південна Африка;
- посилення політичних позицій у Папуа-Новій Гвінеї та на Соломонових Островах через економічний вплив;

– використання національної валюти для міжнародних розрахунків. Китай з 2022р. почав використовувати юань для купівлі енергоносіїв в росії і нафти із Саудівської Аравії. В подальшому КНР потрібно буде інтернаціоналізувати свою валюту;

– зростання інвестиції у НДДКР, реалізація програм розвитку, наприклад, «зроблено в Китаї 2025», власний авіалайнер C919 – дешевший конкурент Boeing та Airbus. Китай отримав і результати – з 500 найпотужніших суперкомп'ютерів в світі, 227 китайські, а 118 – американські [45].

2) Європейський.

Наразі найбільшим торговельним партнером ЄС є Китай – у 2021р. товарообіг між ними склав 732 млрд дол. США. КНР готовий надати кошти та відкрити європейцям доступ до власного ринку заради європейських технологій та ринку. Таким чином, Китай розвиває ідею стратегічної автономії ЄС від США.

3) Внутрішньо-економічний.

Оскільки надії на експорт у західні країни в теперішній кризовій ситуації себе не оправдують, Китай переключає увагу на внутрішній ринок – стимулювання споживання товарів і послуг власним населенням. Глобальна криза – це можливість розвивати саме національну економіку. Ситуацію з росією Китай сприймає як приклад, на якому можна навчатися і готувитися до можливого протистояння з США, якщо США вдасться до санкційного тиску.

4) російський.

Китай відкрито співпрацює з росією, за що його критикують. Проте припинення діяльності більше ніж тисячі іноземних компаній на території росії дозволяє Китаю використовувати ситуацію вимушеного співробітництва з вигодою для себе.

Отже, в короткостроковому періоді Китай дійсно зазнає збитків через війну Росії проти України, тому щиро підтримує якнайшвидше завершення протистояння. В довгостроковому періоді Пекін має шанси здобути певні вигоди стосовно утвердження свого вигідного світового статусу.

Оскільки Пекін продовжує одночасно обрати дві абсолютно протилежні позиції, розглянемо, як це може вплинути на його позицію, наприклад, з ЄС.

На початку квітня 2022р. Президент Китаю Сі Цзіньпін, президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн і президент Європейської ради Шарль Мішель зустрічалися на віртуальному саміті. Китай і досі займає невизначену позицію – прагне завершення війни і в той же час співпрацює з росією. На саміті в 2022р. представники ЄС не очікували, що Пекін розірве партнерство з Москвою, і не вважають за потрібне погрожувати йому. Але представники ЄС притримувалися думки, що якщо Китай відкрито стане на бік Кремля або озброїть російських солдат, то ЄС вдасться до обмеження доступу Китаю до єдиного ринку ЄС [51]. Партнерство Пекіна з Москвою було в центрі уваги після того, як Сі Цзіньпін і президент росії підписали стратегічний договір на початку лютого, але увага зросла після вторгнення Росії в Україну. Тоді Китай спростував обидва повідомлення і досі дотримувався західних санкцій проти Росії. Проте не продемонстрував готовності відмовитися від стратегічних відносин, які він налагодив із Кремлем.

На саміті європейська стратегія полягає в тому, щоб висвітлити Китаю вартість більш відкритої підтримки Росії та підкреслити, що це може відбуватися за рахунок ширших відносин з ЄС. Ці зв'язки часто використовувалися Китаєм як буфер під час конкуренції зі Сполученими Штатами [51]. І в той же час саміт є можливістю для ЄС продемонструвати свою єдність у тиску на Китай проти активної допомоги Росії [52].

У минулому Китай досяг успіху, вбиваючи клин між ЄС і Сполученими Штатами, обіцяючи та відкриваючи можливості щодо розширення доступу до ринку та співпраці у боротьбі з кліматичними проблемами. Хоча ЄС все ще намагається визначити власний курс у відносинах з Китаєм, Пекін ризикує покладатися на старі припущення щодо європейської політики. Це може стати переломним моментом у відносинах між ЄС і Китаєм, рішуче схиливши терези в бік системного суперництва та відвернувши будь-які розмови про партнерство.

3.2. Проблеми розвитку економічних відносин між Україною та КНР в воєнний період

Взаємодія Китаю з РФ є однією з причин напруги в українсько-китайських відносинах. Також проблема російсько-української війни займала і займає помітне місце в офіційних контактах Китаю та Заходу [53]. За весь час війни якоїсь активної форми залучення Китаю до вирішення проблеми війни не було.

Формально Китай визнає територіальну цілісність України, але завжди утримувався під час голосування за резолюції Генасамблеї ООН, які передбачають визнання територіальної цілісності України і реальних дій Китаю, спрямованих на повернення територіальної цілісності не слідувало.

24 лютого 2023р. МЗС Китаю опублікував свою позицію щодо розв'язання війни або «мирний план» [54]. В цьому документі Китай не закликав Захід припинити постачання озброєнь Україні, було положення про повагу до територіальної цілісності, заклик припинити вогонь та почати перемовини, але не було сказано нічого про виведення російських військ і невизнання анексії українських територій.

Хоча Володимир Зеленський ще не висловив остаточну позицію щодо «мирного плану», її можна зрозуміти по тому, що кажуть його найближчі соратники.

Суперечностей між Україною та Китаєм є і без «мирного плану». Наприклад, характер подачі інформації про війну в китайських ЗМІ, що натякає на євроатлантичний вибір населення як вибір певної групи підконтрольних Заходу політиків.

Як було розглянуто вище, Китай хоче змінити світ на багатополлярний, де замість домінування США існуватимуть різні центри сили – Китай і США [54].

Для України це представляє певну проблему. Українське керівництво не виступає проти посилення позицій Китаю у світі. Але багатополлярний світ як це бачить Китай означає повагу до Росії в плані збереження впливу на пострадянському просторі [54].

Протягом довгого часу різні організації, які існують в Україні, доводили до українців думку, що Україні та українській економіці вигідно співпрацювати з Китаєм і презентували Китай як успішну державу. Проте поза увагою залишалися багато негативних процесів, які відбувалися в Китаї, – гострі політичні питання як права людини, ситуація з Гонконгом чи Уйгурією, з забрудненням довкілля, якістю китайських товарів тощо. Ймовірно, з цього й випливали завищені очікування від позиції Китаю, як такі, коли він зможе підштовхнути росію до припинення війни.

Президент України Володимир Зеленський мав телефонну розмову з лідером Китаю Сі Цзіньпіном. Сторони призначили дипломатичних представників: Павло Рябікін став послом України в КНР, а Китай відправить спеціального представника китайського уряду з питань Євразії [55]. Під час годинного спілкування керівники держав обговорили весь комплекс актуальних питань двосторонніх відносин між країнами. Особливо – про шляхи можливої взаємодії з метою встановлення справедливого і сталого миру для України. Також мову вели про шляхи зміцнення українсько-китайського партнерства.

Дзвінок був ініційований Україною. У заяві китайських дипломатів, зробленій за результатами спілкування, зазначається, що «Подальший розвиток відносин з Україною буде послідовним і чітким. Як би не розвивалася міжнародна ситуація. Китай продовжуватиме співпрацювати з Україною для подальшого розвитку взаємовигідного співробітництва» [55]. У МЗС Китаю зазначили, що як член Ради Безпеки ООН і відповідальна велика країна, Китай не буде сидіти, склавши руки. Також дипломати додали, що Китай буде продовжувати підтримувати зв'язок з Росією.

Трохи раніше міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба висловив думку, що в рамках дипломатії при побудові майбутніх відносин обов'язково буде враховано як та чи інша країна поводитися чи поставилася до України в найтемніший момент її історії [54]. До Китаю може бути застосований такий самий підхід.

Варто зазначити, що втрата будь-якого впливу в Україні для Китаю не є великою

проблемою, адже він – держава, яка претендує на позицію першої економіки у світі. Але співпраця з росією може стати для Китаю фатальною помилкою, оскільки в протистоянні такому агресору як росія як правило країни об'єднуються. Україна як мала держава, яка мужньо стримує російську агресію, щоб вистояти, покладається на допомогу найближчих сусідів. Наразі країни Європи об'єдналися проти росії, але при найгіршому сценарію з боку Китаю, антиросійський альянс може стати і антикитайським. А політика розколу давно і успішно груп співпрацюючих країн як це було з ЄС і США на цей раз Китаю може не вдатися.

Тому успішні економічні відносини між Україною і Китаєм поки що під питанням. Все залежить від наступного розвитку подій в просторі і часу та позиції і вибору Китаю.

Наразі ще актуальною є тема китайського посередництва у припиненні військових дій в Україні. В лютому 2023р. МЗС Китаю висловили свою позицію щодо врегулювання української кризи, яку назвали мирним планом Китаю.

Розмова керівників двох держав має результат – призначення Лі Хуея, спеціального представника уряду КНР у справах Євразії, який направлений в Україну з важливою миротворчою місією [56].

З візитом Лі Хуея до Києва китайська сторона передала бажання просувати найбільших спільний консенсус, тобто Китай має намір шукати спільний знаменник політичного вирішення кризи. Тому в подальшому Україну чекають нові візити та обговорення. Так Україна поступово стає важливим членом світового співтовариства.

23 травня 2023р. відбувся міжнародний круглий стіл на Українській платформі із сучасного Китаю «Китайсько-російське співробітництво в контексті війни в Україні» [57]. В ході його проведення обговорювали такі основні питання: Чи мирний план Китаю знаменує кінець його дипломатичного ігнорування України? Чи китайська «дружба без кордонів» з росією досягла своєї межі в Україні? Які економічні важелі мають США та Європа щодо зближення Китаю та росії? Які потенційні наслідки китайсько-російської співпраці для глобальної безпеки? [57].

Експерти – учасники круглого столу, висловили думку, що миротворчі зусилля КНР варто розглядати скоріше з точки зору його глобальних амбіцій та з метою стабілізувати відносини Китаю з Європою.

Через війну в Україні світ розділився на дві частини – ті, хто підтримує Україну фінансами, зброєю, гуманітарною допомогою та на рівні дипломатії, ті, хто стоїть на стороні агресора, та нейтральні країни. Серед останніх офіційно знаходиться і Китай. І що вартує уваги – майже усі нейтральні країни знаходяться в зоні впливу Китаю. Вони переважно схвалюють мирні ініціативи КНР і, значить, будуть в процесах мирного врегулювання збройного конфлікту притримуватися такої ж точки зору, як Китай [57].

Запропоновані Сі Цзіньпінем «Чотири необхідних кроки», «Чотири принципи спільної роботи», «Три моменти до міркувань» щодо врегулювання «української кризи» містять деякі пункти як про продовольчу безпеку, гуманітарну допомогу, захист військовополонених, протидію ядерній загрозі потрібно бути взяти за основу. Вони співпадають з «формулою миру» президента Зеленського [58].

На саміті G7 було зазначено, що ЄС готовий підтримувати тісні зв'язки з Китаєм з таких питань як зміна клімату, протидія пандеміям, фінансова стабільність, нерозповсюдження ядерної зброї. В цьому напрямку варто вибудовувати подальші українсько-китайські відносини, які наразі потребують перезавантаження [59].

2 червня 2023р. спеціальний представник КНР у справах Євразії Лі Хуей на пресконференції для представників медіа розповів про деталі свого візиту в Україну, росію та ще п'ять країн [83]. Україна стала першою. В ході спілкування з усіма сторонами програми, докладно була презентована позиція та пропозиції Китаю, проведено поглиблений та відвертий обмін думками з усіма сторонами, тим самим було досягнуто очікуваних цілей візиту.

Це була перша спеціальна дипломатична місія для проведення дипломатичної роботи з політичного розв'язання кризи в Україні. В ході спілкування та обміну думками, сформувались наступні позиції [60].

По-перше. Зусилля Китаю всі сторони оцінюють позитивно та сподіваються на мирне вирішення проблем. Усі сторони визнають зусилля Китаю у просуванні миру, підтримують політичний спосіб вирішення кризи в Україні, мають надію, що Китай активну відпрацює відведену йому роль, всі готові до співпраці. Українська сторона з свого боку щиро вдячна Китаю за активну роль у сприянні миру та просуванні переговорів. Представники України висловили високу оцінку відданості й повазі до суверенітету та територіальної цілісності нашої держави та дотриманню принципів Статуту ООН. Польща, Франція, Німеччина та ЄС сподіваються на активну роль в позитивному вирішенні українського питання Китаєм, його сприяння саме мирному врегулюванню кризи, вирішення розбіжностей шляхом діалогу задля досягнення міцного та справедливого миру в Європі [60].

Загалом, міжнародною спільнотою високо оцінюється об'єктивна, справедлива та неупереджена позиція Китаю щодо української кризи.

По-друге. Високим залишається ризик ескалації війни. Вона затягується та загострюється, а продовження війни приносить лише нові лиха та страждання. Якщо є надія на мир, то необхідно докладати зусиль і не затягувати конфлікт, тим більше – підливати масла у вогонь та провокувати. Якщо наразі сторонам все ще важко сісти за стіл переговорів, то важливо знати, що є ті, хто готові взяти на себе ініціативу, сприяти консенсусу, створити умови для остаточного вирішення кризи. Китай готовий це робити.

По-третє. Всі сторони стурбовані ризиками наслідків – ядерна небезпека, гуманітарна та продовольча криза тощо. Так, особливо турбує сторони безпека ядерних об'єктів в Україні. В цьому випадку варто щоб усі сторони взяли на себе відповідальність за забезпечення безпеки ядерних об'єктів та доклали зусиль для деескалації ситуації.

Щодо гуманітарної ситуації в Україні, було висунуто ініціативу із шести пунктів та інші, а також надали Україні низку партій гуманітарної допомоги [60].

росія та Україна є важливими виробниками продовольчої продукції у світі.

Китай вважає, що «Ініціативи з безпечного транспортування агропродукції через Чорне море» має й надалі реалізовуватись збалансованим, всеосяжним та ефективним шляхом [60].

Позиція Китаю щодо сприяння миру, просуванню переговорів, сприяння деескалації є послідовною. Криза в Україні може бути вирішена лише шляхом діалогу та переговорів.

Таким чином, Китай все таки проявив активність як посередник в справі встановленні Україні миру. Це дуже складний процес, але такий необхідний. Саме після закінчення війни Україна і Китай зможуть перезавантажити двосторонні торговельно-економічні відносини і вивести їх на якісно новий рівень.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Широкомасштабна війна, яку росія розв'язала проти України, змінює картину світу, породжує низку ризиків і загроз глобальній економіці, спричинила ряд турбулентних процесів в політичному, економічному, безпековому середовищах.

Публічну позицію Китаю щодо війни в Україні з моменту початку повномасштабного вторгнення росії в Україну можна охарактеризувати як майже нейтральну. Офіційний Пекін підтримує росію через підвищення імпорту енергоносіїв. Також, Китай не приєднався до антиросійських санкцій. При цьому Китай закликає поважати територіальну цілісність України та вирішити конфлікт шляхом перемовин.

Ми дійшли висновку, що Китай наразі має два варіанти, які впливають з аналізу політичної і економічної ситуації, яка складається в світі сьогодні. Китай вже давно конкурує з США за світове лідерство. Очевидно, що політика Китаю спрямована на моделювання ситуації, в якій саме Китай буде найвпливовішою країною. Окрім політичного статусу, Китай планує і власну, краще як можна більшу, вигоду.

Навесні 2023р. вперше з початку війни Президент України Володимир Зеленський мав телефонну розмову з лідером Китаю Сі Цзіньпіном. Сторони призначили дипломатичних представників і обговорили шляхи можливої взаємодії з метою встановлення справедливого і сталого миру для України. Також мову вели про шляхи зміцнення українсько-китайського партнерства.

Наразі актуальною є тема китайського посередництва у припиненні військових дій в Україні. В лютому 2023р. МЗС Китаю висловили свою позицію щодо врегулювання української кризи, яку назвали мирним планом Китаю і наразі став посередником в справі встановленні Україні миру. Після закінчення війни, на нашу думку, Україна і Китай зможуть перезавантажити двосторонні торговельно-економічні відносини і вивести їх на якісно новий рівень.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми отримали наступні висновки.

Економіка Китаю є другою за розміром ВВП у світі після США. Її зростання позитивно впливає на світові економічні показники. Наразі, економіка Китаю демонструє зростання, хоч і нижче планового рівня і не зважаючи на ряд проблем економічного і політичного характеру. Для вирішення цих проблем уряд Китаю прийняв рішення змінити пріоритети і в першу чергу відновлювати й розширювати внутрішнє споживання.

Китай та Україна почали налагоджувати стосунки з 1991р. в економічній, науковій, освітній та військовій сферах. Взаємний інтерес до розвитку технологій зблизив країни і сприяв цьому розвитку. З 2011р. до 2021р. країни були «стратегічними партнерами». Китай і Україна успішно здійснюють торгівлю. Країни до війни мали тісні стосунки в сферах торгівлі, інвестиційної діяльності, розвитку технологій.

Правові відносини між Україною та Китаєм регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992р.). Наразі Україна не розглядається Китаєм як стратегічна країна, спроможна допомогти в реалізації його інтересів в Європі.

Раніше зростання економіки Китаю забезпечувалося переважно залученням зовнішніх інвестицій, на поточному етапі розвитку визначається рівнем внутрішнього споживання. У 2021-2022 рр. КНР суттєво підвищив частку свого експорту в світовому. Основні товари на експорт – електромобілі, літєві батареї, фотоелектрична продукція.

В Україні зниження обсягів виробництва та очевидні проблеми логістики у 2022р. призвели до скорочення експорту товарів на 30%. Імпорт у 2022р. був на 19,4% менше ніж у 2021р. В загальній структурі експорту товарів частка продовольчих та сировини становила близько 57%. Основні партнери України в 2022р. по експорту –

Польща; Румунія, Туреччина, Китай. На першому місці в експорті була кукурудза. Найбільше товарів Україна імпортувала також з Китаю. В структурі імпорту України з Китаю на першому місці телефонні апарати, на другому – комп'ютери.

Більше 900 українських підприємств мають право експортувати власну продукцію до Китаю. В 2023р. планується вивести на ринок Китаю мед, борошно, рибну продукцію, м'ясо птиці, горох, свіжу лошину, корму для продуктивних тварин (премікси), тощо. Торговельно-економічні відносини між Україною і Китаєм продовжуються навіть в таких складних для Країни умовах як війна.

Широкомасштабна війна, яку росія розв'язала проти України, змінила картину світу і спровокувала низку ризиків і загроз глобальній економіці. Публічна позиція Китаю щодо війни в Україні з моменту початку повномасштабного вторгнення росії майже нейтральна. Китай підтримує росію через підвищення імпорту енергоносіїв і не приєднався до антиросійських санкцій. Але при цьому закликає поважати територіальну цілісність України та вирішити конфлікт шляхом перемовин.

Ми дійшли висновку, що Китай вже давно конкурує з США за світове лідерство. Сьогодні політика Китаю спрямована на моделювання ситуації, в якій саме Китай буде найвпливовішою країною. Окрім політичного статусу, Китай планує і власну, краще як можна більшу, вигоду.

В ході першого з початку війни телефонного контакту між Президентом України Володимиром Зеленським та лідером Китаю Сі Цзіньпіном було призначено дипломатичних представників, обговорено шляхи можливої взаємодії з метою встановлення справедливого і сталого миру для України. В лютому 2023р. МЗС Китаю висловили свою позицію щодо врегулювання української кризи, яку назвали «мирним планом» Китаю. Наразі він став посередником в справі встановленні України миру.

Маємо надію, що після закінчення війни Україна і Китай зможуть перезавантажити двосторонні торговельно-економічні відносини і вивести їх на якісно новий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. China. *World Bank* : web-site. <https://data.worldbank.org/country/china?view=chart>
2. Наміри дракона. *UkrLine* : веб-сайт. URL: <https://ukrline.info/2023/03/30/namiry-drakona/>
3. Широкий Г., Гавриленко Н. Економіка КНР: перспективи та виклики. *НІСД. Center for Foreign Policy Studies* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/okgcs>
4. International Monetary Fund, IMF: web-site. URL: <http://www.imf.org>
5. United Nations Conference on Trade and Development : web-site. URL: <http://unctad.org/en/>
6. Китай повертається в гру, світ все ще боїться рецесії, а Україна чекає на зброю: підсумки Давосу-2023. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/okprkq>
7. Reuters : web-site. URL: <https://www.reuters.com/>
8. Асоціація українсько-китайського співробітництва : веб-сайт. URL: <http://surl.li/okyjk>
9. World Bank – web-site. URL : <http://surl.li/oeaeh>
10. Trade Map : web-site. URL : <https://www.trademap.org>
11. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. *Trendeconomy* : web-site. URL: <http://surl.li/olaki>
13. Як змінилася торгівля між Україною та Китаєм через війну. Посол назвав цифри. Хаб Главком : веб-сайт. URL : <http://surl.li/nojpa>
14. Китай як торговельний партнер України: як змінювалися обсяги експорту та імпорту. Слово і діло : веб-сайт. URL : <http://surl.li/nokbb>
15. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873 : *Міжнародний документ*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_008#Text
16. Волошин Ю.О. Legal globalization and interstate integration as a leading factor of the formation of state security and sovereignty. Atlantic Press. 2nd International Conference on Social, Economic and Academic Leadership . 2018, № 11.
– Р. 351-358.
17. Про проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради України; Акт від 24.08.1991 № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
18. Спільне Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Корейською Народною Демократичною Республікою Корея (КНДР), Україна : Комюніке, Міжнародний документ від 09.01.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408_004#Text
19. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Сполученого

Королівства Великобританії та Північної Ірландії про необмежену свободу пересування

Великобританія, Україна : Міжнародний документ від 15.09.1992, 15.02.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001#Text

20. Щодо припинення дії міжнародного договору МЗС України; Лист від 21.10.2022 № 72/14-612/1-84306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8430321-22#Text>

21. Китай. Міністерство закордонних справ України : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/embassies/kitai>

22. Спільне українсько-китайське комюніке Китай, Україна : Міжнародний документ від 31.10.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_020#Text

23. Спільне комюніке за підсумками офіційного візиту в Україну Прем'єра Державної Ради Китайської Народної Республіки Лі Пена Китай, Кабінет Міністрів України; Комюніке, Міжнародний документ від 25.06.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_058#Text

24. Декларація про розвиток та поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і Китайською Народною Республікою Китай, Президент України; Декларація, Міжнародний документ від 04.12.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_057#Text

25. Договірно-правова база між Україною та Китаєм. Посольство України в Китайській Народній Республіці : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olcxj>

26. Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки Китай, Україна; Декларація, Міжнародний документ від 06.09.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_004#Text

27. Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною і Китайською Народною Республікою Закон України від 15.05.2014 № 1271-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1271-18#Text>

28. Никітенко Р. Правове регулювання імпортно-експортних відносин між Україною та Китаєм. «Україна-Китай». №16 (2). 2019. С. 98-106.

29. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво Китай, Кабінет Міністрів України; Угода, Міжнародний документ від 27.04.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_007#Text

30. Головне митне управління КНР : веб-сайт. URL: www.customs.gov.cn

31. Платіжний баланс у квітні 2023 року. Національний банк України : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_m.pdf

32. Данилишин Б. Платіжний баланс: ключові зміни з початку 2023 року. Економічна правда : веб-сайт. 14.06.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/14/701160/>

33. Платіжний баланс у жовтні 2023 року. . Національний банк України : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_m.pdf
34. Статистика Національного банку. НБУ : офіційний веб-сайт. . URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
35. Експорт товарів у 2022 році зменшився на 35%, а імпорт – на 19,6%, – попередні дані уряду. Finbalance : веб-сайт. 08.01.2023. URL: <http://surl.li/olhdp>
36. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. Дія бізнес : веб-сайт. 28.03.2023. URL: <http://surl.li/mmrye>
37. Як змінилася торгівля між Україною та Китаєм через війну. Посол назвав цифри. Glavcom : веб-сайт. URL: <http://surl.li/nojpa>
38. Україна найбільше імпортує товарів з Китаю, експортує – до Польщі. УкрІнформ : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olxxu>
39. За 9 місяців 2023 року товарообіг склав \$73,7 млрд. Державна митна служба : веб-сайт. URL: <http://surl.li/nounw>
40. Павлиш О. Україна планує до кінця року вивести на ринок Китаю низку нових агротоварів. Економічна правда : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olyao>
41. Портников В. 2024-й буде роком нових локальних війн. Де їх очікувати далі. liga.net : веб-сайт. URL: <https://www.liga.net/ua/all/opinion/2024i-bude-rokom-novykh-lokalnykh-viin-de-ikh-ochikuvaty>
42. Пресконференція спеціального представника КНР у справах Євразії Лі Хуея для представників медіа. Українська асоціація китаєзнавців : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olyxi>
43. 玉渊潭天 独家实录：李辉大使介绍赴乌克兰、俄罗斯等五国访问细节. CCTV.com : 網站. URL: <http://surl.li/olyye>
44. Головка В. Україна та Китай: еволюція відносин (2021 – травень 2022). К.: Інститут історії України НАН України, 2022. 199 с.
45. Яку вигоду отримує Китай від російсько-української війни. Іb.ua : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olznz>
46. Шевченко П. Китайський кризовий менеджер Сі Цзіньпін. LB.ua : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olznz>
47. Шепотило О., Ніколаєва О. Один пояс, один шлях: Вплив зниження торгових витрат на добробут в Україні. Центр аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ Київської школи економіки : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olztl>
48. Лідер Китаю очікує переможних фанфар для «Поясу і шляху» на 10-річний ювілей

ініціативи. Радіо Свобода : веб-сайт. URL: <http://surl.li/olzum>

49. Українець Л.А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2019. Вип. 24, Ч.3. С. 109-113.

50. Шевченко П. Рік консенсусу Путіна – Сі. Чому альянс Росії та Китаю провалився. LB.ua : веб-сайт. URL: <http://surl.li/omafq>

51. Standish R. 'Not Business As Usual': EU Prepares For Tense China Summit Amid Ukraine War. Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) : web-site. URL: <https://www.rferl.org/a/china-eu-summit-russia-ukraine-invasion/31776638.html>

52. ЄС на онлайн-саміті вимагає від Китаю не допомагати Росії в обхід міжнародних санкцій. Радіо Свобода : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-kytaj-samit-ukrajina/31781098.html>

53. Китай та російська війна проти України. Динаміка червня 2023. УкрІнформ : веб-сайт. URL: <http://surl.li/ombcc>

54. Як Китай втрачає відносини з Україною. BBC News Україна : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cyd6ey25dg2o>

55. Богданьок О., Мельник Х. Зеленський і Сі Цзіньпін вперше поговорили з початку вторгнення РФ: що відомо. Суспільні новини : веб-сайт. URL: <http://surl.li/ombhr>

56. Кулеба зустрівся зі спецпредставником Китаю: пояснив, які обриси миру прийнятні для України. Європейська правда : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/17/7161898/>

57. Міжнародний круглий стіл «китайсько-російське співробітництво в контексті війни в Україні». НАН України : веб-сайт. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=10196>

58. Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. УкрІнформ : веб-сайт. URL: <http://surl.li/ombud>

59. Ядерна безпека, нові санкції проти Росії та тренування українських льотчиків: у Японії завершився саміт G7. Суспільні новини : веб-сайт. URL: <http://surl.li/ombur>

60. Пресконференція спеціального представника КНР у справах Євразії Лі Хуея для представників медіа. URL: <http://surl.li/ombvk>